

Rahanpesu

Nooa Säästöpankin näkökulmasta

Kumpula, Satu

Kyllästinen, Lilli

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Leppävaara

Rahanpesu Nooa Säästöpankin näkökulmasta

Satu Kumpula, Lilli Kylläinen
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2009

Satu Kumpula, Lilli Kyllästinen

Rahanpesu Nooa Säästöpankin näkökulmasta

Vuosi 2009 Sivumäärä 59

Opinnäytetyömme tavoitteena on käsitellä rahanpesua Suomessa yleisesti lakien ja asetusten sekä myös pankkien, ja vielä tarkemmin Nooa Säästöpankin, näkökulmasta. Teemme opinnäytetyömme toimeksiantona Nooa Säästöpankille ja tarkoituksenamme on luoda monipuolinen ja laaja ohjeistus rahanpesusta, jota Nooa Säästöpankin henkilökunta voi käyttää apuna rahanpesuasioissa. Haluamme tuoda esille käytännön näkökulmia esimerkiksi siitä, miten pankkien henkilökunnan tulee noudattaa rahanpesuun liittyvää asiakkaan tunnistamisvelvollisuutta.

Rahanpesulla tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään peittämään tai häivyttämään rikoksella hankitun omaisuuden laiton alkuperä. Rahanpesun tarkoituksena on siirtää rikoksella hankittu omaisuus tai rikoksen tuottama hyöty lailliseen talousjärjestelmään siten, että varallisuus saadaan erotetuksi rikollisesta alkuperästä. Esirikos, eli rikos, jonka kautta rahat on hankittu, voi olla mitä tahansa rahaa tuottavaa rikollista toimintaa sen vakavuudesta riippumatta. Rahat voidaan myös pestä monella eri tavalla. Rahat on voitu hankkia esimerkiksi huumekaupalla tai petoksilla, jonka jälkeen rahoja yritetään saada lailliseksi esimerkiksi tallettamalla rahat pieninä summina eri pankkeihin tai ostamalla arvoesineitä kuten kultaa. Rahanpesuprosessi voi siis olla useista eri toimista ja vaiheista muodostunut laaja kokonaisuus.

Rahanpesua sääntelevät Suomessa lait ja asetukset. Tärkeimmät näistä ovat rikoslaki ja rahanpesulaki sekä asetus rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä. Rahanpesuasetuksella on pyritty täydentämään rahanpesulaissa olevia kohtia koskien ilmoitusvelvollisia ja heidän toimintaansa. Ilmoitusvelvollisella tarkoitetaan tässä muun muassa pankkia. Rahanpesuasetuksessa säädetään asiakkaan tunnistamisvelvollisuudesta, tunnistamistietojen säilyttämisestä sekä huolellisuus-, selonotto- ja ilmoitusvelvollisuudesta. Pankeilla onkin suuri velvollisuus rahanpesun estämisessä ja selvittämisessä. Henkilökunnan koulutus ja sisäinen ohjeistus takaavat, että pankin henkilökunta tuntee rahanpesulain mukaiset velvoitteet ja sen, mitä velvollisuuksien laiminlyönnistä voi seurata. Lakien ja asetusten lisäksi rahanpesun estämistä sääntelee Suomessa Rahoitustarkastuksen, Rahanpesun selvittelykeskuksen sekä Finanssialan Keskusliiton ohjeistukset ja julkaisut.

Opinnäytetyössämme käytimme lähteinä rahanpesuun liittyvää kirjallisuutta, lakeja ja asetuksia. Työn tietoperustana käytimme myös Internetistä löytyviä artikkeleja sekä muun muassa Rahoitustarkastuksen, Rahanpesun selvittelykeskuksen sekä Finanssialan Keskusliiton Internet-sivuja, julkaisuja ja tiedotteita. Lisäksi haastattelimme Nooa Säästöpankin turvallisuuspäällikköä. Koska aihe on erittäin ajankohtainen, tietoa rahanpesusta löytyi hyvinkin paljon. Pyrimme kuitenkin keräämään opinnäytetyöhömmme oleelliset ja tärkeimmät asiat aiheeseen liittyen. Mielestämme saimme muodostettua työstämme hyvin kattavan kokonaisuuden, ja uskomme siitä olevan hyötyä Nooa Säästöpankin henkilökunnalle rahanpesuasioissa.

Asiasanat rahanpesu, tunnistamisvelvollisuus, huolellisuusvelvollisuus, ilmoitusvelvollisuus

Satu Kumpula, Lilli Kylläinen

Money laundering from Nooa Savings Bank's point of view

Year	2009	Pages	59
------	------	-------	----

In this thesis the purpose is to describe money laundering in Finland generally from laws and acts and also from banks', and especially from Nooa Savings Bank's, point of view. This thesis is made as an assignment for Nooa Savings Bank and the purpose of the thesis is to create a versatile and large money laundering guideline that the personnel of Nooa Savings Bank can use in matters of money laundering. This thesis will disclose practical perspectives, for example how personnel of the banks have to observe the commitment of identifying customers in relation to money laundering.

Money laundering means any transaction which generates an asset as the results of an illegal act. The purpose is to hide the assets and move them to the legal economic structure providing that the assets are removed from an illegal provenance. Pre-crime means a crime where the money derived from and it can be considered a source of illegally obtained money regardless of the seriousness of the crime. Money laundering can appear in many different ways. The source of the money can be for example drug traffic or frauds. It is attempted to transfer the money to the legal system, for example by making small deposits in several banks or by buying valuables, for instance gold. Because of these issues the money laundering process can be a huge structure that consists of several various activities.

In Finland money laundering is regulated by many laws and acts. The most important of these are the criminal law and the money laundering law and also the money laundering act. The money laundering act's purpose is to complement the announcement commitment in the money laundering law. The money laundering act regulates the issues of the identifying commitment, the caution commitment, and the announcement commitment. The banks have a major responsibility where matters of money laundering are involved. The training of personnel and interior instructions of the company guarantee that the bank's personnel know the responsibilities and consequences of the money laundering law. In Finland there are also the Finnish Financial Supervisory Authority, the Money Laundering Clearing House of Finland, and the Federation of Finnish Financial Services that regulates money laundering. These organizations have their own instructions and publications concerning money laundering.

The sources of this thesis were money laundering literature, laws and acts. Also articles, statements and researches of the Finnish Financial Supervisory Authority, the Money Laundering Clearing House of Finland, and the Federation of Finnish Financial Services were used. There was much information about money laundering because the subject is very current. The purpose was to collect the most relevant and the most important aspects of money laundering into this thesis. In our opinion this thesis is a very comprehensive project and the personnel of Nooa Savings Bank will benefit from this research.

Keywords money laundering, the identifying commitment, the caution commitment, the announcement commitment

Sisällys

1	Johdanto	7
1.1	Työn tausta ja tarkoitus	7
1.2	Aiheen rajaus	7
1.3	Työn rakenne.....	8
2	Nooa Säästöpankki Oy	9
2.1	Pankin liiketoiminta.....	9
2.2	Kehitysnäkymät vuodelle 2009	10
3	Rahanpesu.....	10
3.1	Rahanpesun määritelmä	10
3.2	Tuottamuksellinen rahanpesu	12
3.3	Törkeä rahanpesu	13
3.4	Rahanpesun esirikos.....	13
3.5	Rahanpesuprosessi ja sen vaiheet.....	14
3.5.1	Sijoitusvaihe	15
3.5.2	Harhautusvaihe	16
3.5.3	Palautusvaihe	16
3.6	Terrorismin rahoituksen torjunta	16
3.7	Rahanpesemisen yleisyys	17
4	Rahanpesuun liittyvät lait ja asetukset	18
4.1	Rikoslaki	19
4.2	Rahanpesulaki.....	20
4.3	Asetus rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä	21
5	Rahanpesua sääntelevät tahot Suomessa.....	21
5.1	Financial Action Task Force on Money Laundering.....	22
5.2	Finanssialan Keskusliitto.....	22
5.3	Finanssivalvonta	23
5.4	Rahanpesun selvittelykeskus.....	23
5.4.1	Rahanpesuilmoitukset	25
5.4.2	Määräykset liiketoiminnan keskeyttämisestä ja muut toimet	26
5.4.3	Esitutkintaan siirretyt ilmoitukset	27
5.4.4	Rahanpesun selvittelyprosessi	28
6	Rahanpesu Nooa Säästöpankin näkökulmasta	30
6.1	Tunnistamisvelvollisuus.....	30
6.1.1	Poikkeukset yleiseen tunnistamisvelvollisuuteen.....	31
6.1.2	Tunnistamisen suorittaminen.....	32
6.1.3	Tunnistamistiedot ja niiden säilyttäminen	33
6.2	Huolellisuusvelvollisuus.....	34

6.2.1	Selonottovelvollisuus	35
6.2.2	Hankittujen asiakirjojen säilyttäminen	36
6.2.3	Henkilökunnan koulutus ja sisäinen ohjeistus.....	37
6.2.4	Yhteyshenkilö	37
6.3	Ilmoitusvelvollisuus	37
6.3.1	Epäilyttävä liiketoimi	38
6.3.2	Ilmoituksen sisältö	40
6.3.3	Rahanpesuilmoitukset Nooa Säästöpankissa	41
6.4	Toimeksiannosta kieltäytyminen	41
6.5	Velvollisuuksien laiminlyönti.....	42
6.5.1	Vahingonkorvausvastuu.....	42
6.5.2	Seuraamukset velvollisuuksien laiminlyönnistä ja rikkomisesta	42
6.6	Ilmoitus maksuliiketoiminnasta.....	43
7	Keväällä 2009 voimaan tuleva päivitetty rahanpesustandardi.....	43
7.1	Standardin tavoitteet	44
7.2	Uuden standardin eroavaisuudet vanhaan	45
7.2.1	Riskiperusteinen lähestymistapa	45
7.2.2	Todentamisasiakirjat	47
7.2.3	Tuntemistietojen hankkiminen asiakkaasta	47
7.2.4	Euroopan Unionin asetus	48
8	Rahanpesutapaukset.....	49
8.1	Tapaus 1	50
8.2	Tapaus 2	50
8.3	Tapaus 3	51
8.4	Tapaus 4	52
	Lähteet.....	53
	Kuviot	56
	Liitteet	57
	Liite 1 Haastattelurunko	58
	Liite 2 Suomen Pankkiyhdistys - Selvitys varojen alkuperä	59

1 Johdanto

1.1 Työn tausta ja tarkoitus

Teemme opinnäytetyömme toimeksiantona Nooa Säästöpankille. Valitsimme opinnäytetyömme aiheeksi rahanpesun, koska aihe on hyvin ajankohtainen ja koska toinen meistä työskentelee Nooa Säästöpankissa. Tällä hetkellä Nooan rahanpesuun liittyvät sisäiset ohjeet käsittelevät rahanpesuun liittyviä asioita hyvin suppeasti rahanpesuun liittyvien lakien näkökulmasta. Haluamme opinnäytetyömme avulla tuoda esille käytännön näkökulmia esimerkiksi rahanpesuun liittyviin velvollisuuksiin, kuten tunnistamisvelvollisuuteen. Työmme taustalla onkin ajatus siitä, että rahanpesuun liittyvät lait ja asetukset sekä erilaiset velvollisuudet saadaan koottua yhteen pakettiin, joka toimisi tämän jälkeen Nooan henkilökunnalle hyvänä pohjana rahanpesuasioissa.

Rahanpesu on kriminalisoitu eli saatettu rangaistavaksi Suomessa vuodesta 1994 lähtien.

1.4.2003 tuli voimaan lakimuutos, jonka jälkeen rahanpesu on ollut itsenäinen rikos. Tämän lakimuutoksen jälkeen rahanpesun ilmoitusvelvollisten määrä on laajentunut merkittävästi ja ilmoitusten määrä on kasvanut vuosi vuodelta. Rahanpesuun tuleekin kiinnittää erityisesti huomiota juuri pankeissa, koska siellä rahaa liikkuu suuria määriä. On tärkeää, että pankin henkilökunta ymmärtää, mitä rahanpesu käytännössä tarkoittaa. Henkilökunnan tulee myös tietää velvollisuutensa ja sen, mitä velvollisuuksien laiminlyönnistä voi seurata. Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää rahanpesuun liittyvät keskeiset käsitteet, kuten rahanpesu sekä tunnistamis-, huolellisuus- ja ilmoitusvelvollisuus. Käytämme opinnäytetyömme tietoperustana rahanpesuun liittyvää kirjallisuutta sekä lakeja ja asetuksia. Käytämme tietoperustana myös Internetistä löytyviä artikkeleja sekä muun muassa Nooa Säästöpankin, Rahoitustarkastuksen, Rahanpesun selvittelykeskuksen sekä Finanssialan Keskusliiton Internet-sivuja, julkaisuja ja tiedotteita. Lisäksi haastattelemme Nooa Säästöpankin turvallisuuspäällikköä.

1.2 Aiheen rajaus

Opinnäytetyömme käsittelee rahanpesua ainoastaan suomalaisten pankkien ja tarkemmin Nooa Säästöpankin näkökulmasta. Työmme ulkopuolelle jää siis rahanpesun käsittely muiden toimijoiden näkökulmasta. Työn ulkopuolelle jää myös rahanpesu ja siihen liittyvät asiat, jotka tapahtuvat kansainvälisesti ja ulkomailla. Emme käsittele opinnäytetyössämme esimerkiksi Euroopan Unionin lainsäädäntöä.

1.3 Työn rakenne

Opinnäytetyömme alussa esittelemme Nooa Säästöpankki Oy:n. Tutustumme tarkemmin Nooan liiketoimintaan ja tuleviin kehitysnäkymiin. Tämän jälkeen avaamme lukijalle rahanpesun käsitteen sekä käsittelemme rahanpesun erilaisia muotoja ja rahanpesuun liittyviä esirikoksia. Avaamme lukijoille tarkemmin myös rahanpesuun liittyvät kolme vaihetta: sijoitus-, harhautus- ja palautusvaiheen. Määritelmien jälkeen paneudumme rahanpesun yleisyyteen. Tämän jälkeen kerromme rahanpesun sääntelystä rikoslain, rahanpesulain ja rahanpesuasetuksen avulla. Tarkastelemme sitä, miten rahanpesu näkyy Suomessa ja minkälaisia keinoja käytetään sen torjumiseksi. Kerromme, millä tavalla Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF), Finanssialan keskusliitto, Finanssivalvonta ja Rahanpesun selvittelykeskus liittyvät rahanpesuun ja mikä niiden tehtävä on. Rahanpesun selvittelykeskuksen toimintaan tutustumme vielä tarkemmin sen saamien rahanpesuilmoitusten ja rahanpesun selvittelyprosessin avulla.

Opinnäytetyössämme tarkastelemme rahanpesua yleisesti pankkien näkökulmasta ja vielä tarkemmin Nooa Säästöpankin näkökulmasta. Lisäksi tarkastelemme sitä, miten pankkien henkilökunta joutuu ottamaan rahanpesuun liittyvät lait ja asetukset sekä erilaiset ohjeet huomioon päivittäisessä työssään. Käymme läpi Nooa Säästöpankin rahanpesuun liittyvää sisäistä ohjeistusta ja sitä, miten Nooassa rahanpesuasiat otetaan huomioon. Rahanpesun torjunnassa tärkeitä osa-alueita ovat tunnistamisvelvollisuus, huolellisuusvelvollisuus ja ilmoitusvelvollisuus. Näihin kolmeen velvollisuuteen tutustumme hyvin tarkasti ja käymme läpi sitä, miten Nooassa ja yleisesti pankeissa nämä velvollisuudet tulee ottaa huomioon. Lisäksi käsittelemme toimeksiannosta kieltäytymistä sekä edellä mainittujen velvollisuuksien laiminlyöntiä ja siitä seuraavaa vahingonkorvausvastuuta.

Opinnäytetyössämme tutustumme myös tarkemmin keväällä 2009 voimaan tulevaan päivitettyyn rahanpesustandardiin. Rahoitustarkastuksen standardi 2.4 tuli voimaan 1.9.2005. Standardissa ei ole kuitenkaan huomioitu syksyllä 2008 voimaan tullutta uutta rahanpesulakia ja rahanpesuasetusta. Uudessa standardiluonnoksessa on otettu nämä huomioon ja haluammekin siksi avata nämä uudet velvollisuudet myös lukijalle vertaamalla uutta standardiluonnosta vanhaan standardiin. Opinnäytetyömme lopussa havainnollistamme rahanpesua vielä neljällä esimerkkitapauksella, jotka on käsitelty joko käräjä- tai hovioikeudessa. Esimerkkitapausten avulla pyrimme antamaan selkeän kuvan siitä, minkälaiset rahanpesutapaukset liittyvät juuri pankkeihin.

2 Nooa Säästöpankki Oy

Nooa Säästöpankki perustettiin toukokuussa 2003 pääkaupunkiseutalaisia varten. Nooalla on pääkaupunkiseudulla kymmenen yksityisasiakkaiden konttoria ja lisäksi yritysasiakkaita palveleva Nooan Yrityspankki. Nooa Säästöpankki kuuluu Säästöpankkiryhmään, jossa yhdistyy paikallisuus ja valtakunnallisuus. Säästöpankkiryhmään kuuluu 38 Säästöpankkiä sekä keskusjärjestö Säästöpankkiliitto, tietotekniikka- ja tukipalveluyksikkö Oy Samlink Ab, Sp-Rahastoyhtiö, Säästöpankkien Vakuusrahasto ja Säästöpankkien Tutkimussäätiö. Maanlaajuisen Säästöpankkiyhteistyön kautta Nooa tarjoaa asiakkailleen koko Suomen kattavat konttoripalvelut ja automaattiverkoston. Nooa Säästöpankki toimii myös tiiviissä yhteistyössä Lähivakuutuksen ja Habita kiinteistönvälitysyhtiön kanssa. Kumppanuusverkoston avulla Nooa tarjoaa asiakkailleen kilpailukykyiset pankki-, vakuutus-, yritysrahoitus-, kiinteistönvälitys- ja varainhoitopalvelut. (Nooa Säästöpankki 2009a; Nooa Säästöpankki Osavuosikatsaus 2008, 5; Säästöpankki 2009).

Nooa Säästöpankki tarjoaa yhtä kattavat palvelut kuin suuretkin pankit, tavoitteenaan pankkialan paras asiakaspalvelu. Nooa arvostaa ja kuuntelee asiakkaitaan ja Nooan yksi lupaus onkin muistaa asiakas ulkonäöltä jo toisella tapaamisella. Nooa Säästöpankki on inhimillinen ja läheinen, mutta myös persoonallinen vaihtoehto pääkaupunkiseudun asukkaille. Asiakaspalvelun ja asiakassuhteen hoidon kehittäminen ovat Nooalle strategisesti tärkeimpiä kehittämiskohteita. Panostus asiakasläheiseen työskentelyyn on myös tuottanut tulosta, sillä Taloustutkimus Oy:n vuosittain suorittamassa asiakaspalautetutkimuksessa Säästöpankit nimettiin sadan tutkitun yrityksen joukosta vuoden 2008 asiakaspalveluyritykseksi. (Nooa Säästöpankki 2009a, 2009b).

2.1 Pankin liiketoiminta

Nooa Säästöpankin liiketoiminta keskittyy yksityishenkilöihin ja ammatinharjoittajiin sekä pk-yrityksiin. Yli 93 % Nooan asiakkaista on yksityishenkilöitä. Yritysrahoituksen osuus on 10 % pankin luotonannosta, ja sitä kasvatetaan lähivuosien aikana harkitusti. Nooa hyödyntää monipuolisesti eri rahoituslähteitä ja siten takaa vakaan rahoitusaseman itselleen. Nooa rahoittaa toimintansa ensisijaisesti ottolainauksella, mutta hyödyntää kuitenkin monipuolisesti myös muita varainhankinnan lähteitä. (Nooa Säästöpankki Osavuosikatsaus 2008, 4; Nooa Säästöpankki Vuosikertomus 2007, 10).

Nooa Säästöpankki saavutti historiansa ensimmäisen voitollisen tilinpäätöksen tilikaudella 2007. Vain viidessä vuodessa saavutettu voitollinen tilinpäätös on merkittävä saavutus nykyisessä tiukassa kilpailutilanteessa, ja Nooa onkin siihen erittäin tyytyväinen. Vuodelta 2008 Nooa teki historiansa toisen voitollisen tilinpäätöksen. Nooan liiketoiminta eteni hyvin suo-

tuisasti poikkeuksellisesta toimintaympäristöstä huolimatta. Vuodelta 2008 liikevoittoa kertyi 0,3 miljoonaa euroa ja Nooan asiakasmäärä kasvoi 27 500:aan. Nooa on hyvin vakavarainen pankki, vuoden 2008 lopussa pankin vakavaraisuussuhde oli 20,38 %. (Nooa Säästöpankki 2009b; Nooa Säästöpankki Vuosikertomus 2007, 4).

2.2 Kehitysnäkymät vuodelle 2009

Nooa Säästöpankin toiminta-alue - pääkaupunkiseutu - tarjoaa loistavat mahdollisuudet liike-toiminnan kasvulle yli miljoonan asukkaan kasvavilla markkinoilla. Nooa Säästöpankilla on vahvat ja vakaat suomalaiset osakkeenomistajat, Säästöpankit ja Suomi-yhtiö. Säästöpankeille Nooa onkin strategisesti hyvin tärkeä, ellei peräti tärkein pitkäaikainen hanke. Säästöpankki-ryhmä tarvitsee merkittävän toimijan pääkaupunkiseudulla ja siihen tulisi panostaa pitkäjänteisesti ja kärsivällisesti. (Nooa Säästöpankki Osavuosikatsaus 2008, 6).

Taloudellisen taantuman vuoksi Nooan asiakasmäärä ja erityisesti liiketoimintavolyymien ennakoidaan lähivuosina kasvavan aikaisempaa maltillisemmin. Alkaneella tilikaudella 2009 asuntoluottojen kysyntä hidastunee merkittävästi. Järjestämättömien luottojen ja arvonalentumistappioiden määrän ennakoidaan vastaavasti kasvavan. Nooa rekrytoi joukkoonsa jatkuvasti sekä kokeneita pankkialan ammattilaisia että opintojensa päätösvaiheessa olevia tarjotakseen asiakkailleen edelleen hyvää ja osaavaa palvelua. Epäsuotuisista taloudellisista olosuhteista huolimatta Nooan ennakoidaan joulukuussa 2008 päivitetyn strategian mukaisesti saavuttavan positiivisen tuloksen myös tilikaudella 2009. (Nooa Säästöpankki 2009b; Nooa Säästöpankki Osavuosikatsaus 2008, 6).

3 Rahanpesu

3.1 Rahanpesun määritelmä

Rahanpesulla tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään peittämään tai häivyttämään rikoksella hankitun omaisuuden laitton alkuperä (Rahoitustarkastus 2005). Rahanpesun tarkoituksena on siirtää rikoksella hankittu omaisuus tai rikoksen tuottama hyöty lailliseen talousjärjestelmään siten, että varallisuus saadaan erotetuksi rikollisesta alkuperästä. Rahan pesemiseen käytetään muun muassa rahan kierrättämistä pankkien ja muiden rahoituslaitosten kautta, erilaisen arvo-omaisuuden ostamista ja pikaista jälleenmyymistä tai esimerkiksi pelaamista suurin panoksin pelikasinoilla ja rahapeleissä. Rahanpesua voi kuitenkin olla myös hyvin tavanomainen ja jokapäiväinen toimi tai vastaavasti yksinkertainen ja vähällä suunnittelulla toteutettu järjestely. Ritva Sahavirta korostaa väitöskirjassaan kuitenkin, että rahanpesulla tarkoitetaan yleensä rahoitusjärjestelmän ja talouselämän laillisten ja vakiintuneiden toimintojen ammattimaista, suunnitelmallista ja monimutkaista väärinkäyttöä. Rahanpesun avulla pyritään myös

siihen, että rahanpesijä voi saamansa rikoshyödyn avulla rahoittaa myös uusia rikoksia. Taivoitteena on usein myös saada pesty raha sekoitettua lailliseen liiketoimintaan. Rahanpesussa on myös hyvin paljon kansainvälisiä piirteitä ja se on olennainen osa järjestäytynyttä rikollisuutta. Rahanpesuun on pyritty puuttumaan lukuisilla kansainvälisillä normeilla ja sopimuksilla. Rahanpesu liittyykin usein laajempaan organisoituun kansainväliseen rikollisuuteen. Kansainvälinen ulottuvuus merkitsee sitä, että rahanpesun esirikoksen tulee olla alkuperämaassa ja Suomessa rikos, jotta varsinainen rahanpesurikos voitaisiin lukea syyksi Suomessa. Suomessa rahanpesu liittyy yleensä huumausainerikollisuudella tai talousrikoksilla saatujen varojen jälkien peittämiseen. Rahanpesu on riski niin yritykselle kuin yhteiskunnallekin. Yritykselle rahanpesu aiheuttaa maineriskin, taloudellisen riskin ja lisäksi se vääristää kilpailua. Yhteiskunnalle rahanpesu mahdollistaa rikollista toimintaa, lisää järjestäytynyttä rikollisuutta ja korruptiota ja on myös uhka valtioiden taloudelle ja poliittiselle järjestykselle. (Asianajajaliitto 2009; Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2007, 1; Sahavirta 2008, 21-22; Talousrikos 2009).

Rikoslain 32 luvun 6 pykälässä on kriminalisoitu rahanpesu. Rahanpesurikoksen tekijäksi voi syyllistyä kuka tahansa. Rahanpesurikoksen tekijäpiiriä ei ole siten rajoitettu. Rikoslain 32 luvun 11 pykälällä on kuitenkin rajattu pois vain itse esirikoksen tekoon osallistuneet henkilöt. Saman lainkohdan mukaan rahanpesun rikossäännöstä ei myöskään sovelleta rikosentekijän kanssa yhteistaloudessa asuvaan, joka ainoastaan käyttää tai kuluttaa rikosentekijän yhteistalouden tavanomaisiin tarpeisiin hankkimaa omaisuutta. Rahanpesurikoksen rangaistusasteikko on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Myös rahanpesun yritys on säädetty rangaistavaksi. (Talousrikos 2009).

Laajemmassa merkityksessä rahanpesua ovat kaikki rikoksella saatuun hyötyyn kohdistuvat toimet eli myös rikollisesti saadun omaisuuden hankkiminen, hallussapito ja käyttäminen. Laajimmillaan rahanpesu voidaan määritellä esirikoksen täyttymisen jälkeen tapahtuvaksi rikoshyötyyn ryhtymiseksi silloin, kun tekijä tietää omaisuuden olevan rikoksella saatua. Rahanpesua voidaan tarkastella myös suppeasta näkökulmasta, jolloin rahanpesu on totuudenvastainen väite rikoksella saadun edun laillisesta lähteestä. Tällaisessa tapauksessa rahanpesun pyrkimyksenä on laillistaa rikoksella saadun omaisuuden alkuperä. (Sahavirta 2008, 22-23).

3.2 Tuottamuksellinen rahanpesu

Rahanpesuun voi syyllistyä joko tahallisesti tai tuottamuksesta. Tuottamuksellista rahanpesua on esimerkiksi se, että peittämiseen tai häivyttämiseen syyllistynyt henkilö on ollut tietoinen esirikoksen tekijän taloudellisesta tilanteesta tai rikollisesta taustasta ja hänen pitäisi tämän perustella epäillä varojen laillista alkuperää. Rikoslain 32 luvun 9 pykälässä on kriminalisoitu tuottamuksellinen rahanpesu. Lainkohdan mukaan tuottamuksellisesta rahanpesurikoksesta voidaan tuomita henkilö, joka törkeästi huolimattomuudesta ryhtyy rahanpesutoimiin. Jos näyttöä rahanpesijän tietoisuudesta varojen alkuperästä ja siten teon tahallisuudesta ei kyetä riittävän vakuuttavasti esittämään, voidaan tekoa arvioida tuottamuksellisena rahanpesurikoksena. Tällöin edellytetään siis, että tekijä on kuitenkin toiminut törkeän huolimattomasti. Törkeä huolimattomuus ilmenee, kun henkilön olisi rahoja vastaanottaessaan pitänyt ymmärtää poikkeukselliset olosuhteet liittyen rahojen rikolliseen hankintaan. Omaisuuden alkuperää on syytä epäillä esimerkiksi silloin, kun henkilö tuntee esirikoksen tekijän taloudellisen aseman hyvin eikä hänen sen nojalla ole syytä pitää mahdollisena, että esirikoksen tekijä olisi voinut rehellisesti saada kyseistä omaisuutta haltuunsa. Tietoisuus esirikoksen tekijän elämäntavasta, kuten huumausaineiden kauppaamisesta, taloudellisista vaikeuksista tai tähän kohdistetusta rikostutkinnasta voisi myös aiheuttaa varojen vastaanottajalle syyn epäillä varojen alkuperää. Lisäksi kysymykseen voivat tulla esimerkiksi tilanteet, joissa henkilö avustaa esirikoksen tekijää perustamaan yhtiöitä tai tekemään oikeustoimia. Jos liiketoimia on luonteensa puolesta syytä epäillä valeoikeustoimiksi esimerkiksi sillä perusteella, että omaisuuden tosiasiallinen määräysvalta eroaa muodollisista seikoista tai toimet muuten ovat vailla liiketaloudellisia perusteita, varojen alkuperääkin on yleensä syytä epäillä. Tuottamusarvioinnissa tulee kiinnittää huomiota myös mahdollisuuksiin selvittää varojen alkuperää. Rahanpesulaissa lueteltujen ilmoitusvelvollisten selonottovelvollisuus on jo lain nojalla muita korkeammalla tasolla. Jos lain määrittämä ilmoitusvelvollinen ei selvitä liiketoimen perusteita, tekoa joudutaan joskus arvioimaan myös tahallisuuden näkökulmasta. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 4-26; Talousrikos 2009).

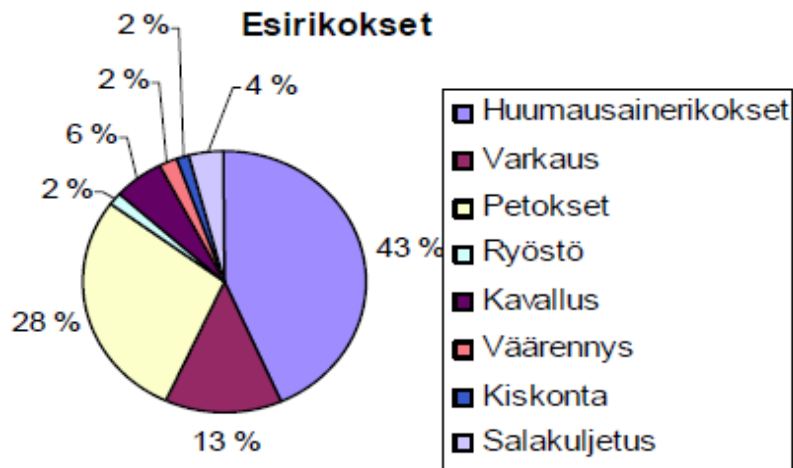
Tuottamuksellinen rahanpesu ei kuitenkaan täyty silloin, kun ilmoitusvelvollinen on toteuttanut asiakkaan ehdottaman epäilyttävän liiketoimen saattaakseen asian viranomaisen tutkittavaksi. Tuottamuksellisessa rahanpesurikoksessa on kohtuullisen ankara rangaistusasteikko ottaen huomioon teon puuttuva tahallisuus. Tuottamuksellisesta rahanpesusta voidaan tuomita sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Rahanpesun ja tuottamuksellisen rahanpesun lievänä tekemuotona on kriminalisoitu rahanpesurikkomus. Rikoslain 32 luvun 10 pykälän mukaan rahanpesurikkomuksesta voidaan tuomita, jos rahanpesu tai tuottamuksellinen rahanpesu, huomioon ottaen omaisuuden arvo tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Rangaistuksena rahanpesurikkomuksesta voidaan tuomita sakkoa. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 4-26; Talousrikos 2009).

3.3 Törkeä rahanpesu

Rikoslain 32 luvun 7 pykälässä on määritelty perusteet, joilla rahanpesurikos katsotaan törkeäksi rahanpesuksi. Säännöksen mukaan tekijä voidaan tuomita törkeästä rahanpesusta, jos rahanpesussa rikoksen kautta saatu omaisuus on ollut erittäin arvokas. Tekijä voidaan tuomita myös jos rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti. Siten rahanpesun kohteena olevan varallisuuden arvokkuus ja teon suunnitelmallisuus ovat myös rahanpesun osalta seikkoja, jotka tekevät teon törkeäksi. Rikoslain mukaan teon on oltava myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeän rahanpesun rangaistusasteikko on poikkeuksellisen ankara. Törkeästä rahanpesusta voidaan tuomita vankeutta minimissään 4 kuukautta ja maksimissaan kuusi vuotta. Rangaistusasteikon poikkeuksellisen suuri maksimi kuvastaa yhteiskunnan suhtautumista teon vakavuuteen ja vahingollisuuteen kansantaloudelle. Salahanke törkeän rahanpesun tekemisestä on kriminalisoitu rikoslain 32 luvun 8 pykälässä. Lain kohdan mukaan salahankkeesta törkeän rahanpesun tekemisestä voidaan tuomita henkilö, joka sopii toisen kanssa sellaisen törkeän rahanpesurikoksen tekemisestä, jonka kohteena on lahjuksen antamisen, lahjuksen ottamisen, joidenkin (yhteisöpetos) törkeän veropetoksen tai törkeän avustuspetoksen tuottama hyöty tai sen tilalle tullut omaisuus. Käytännössä lainkohdan mukainen salahanke tulee verrattain harvoin sovellettavaksi. Tämä johtuu siitä, että itse rahanpesurikos täyttyy jo teon aikaisessa vaiheessa. Rangaistusasteikko rahanpesun salahankkeessa on sakkoa tai enintään vuosi vankeutta. (Talousrikos 2009).

3.4 Rahanpesun esirikos

Rahanpesun esirikokseksi kutsutaan rikosta, josta rahanpesun kohteena oleva omaisuus on peräisin. Useimmissa rikostapauksissa esirikoksen tekijä on juuri se, kuka on tehnyt suurimmat toimet rahanpesun toteutumiseksi. Seuraavalla sivulla olevasta kuviosta 1 näkyy minkälaisista rikoksista esirikoksissa yleensä on kysymys. Aina ei kuitenkaan pystytä sanomaan, milloin on kyse esirikoksesta ja milloin erillisestä rahanpesutoimesta. Laissa ei ole kuitenkaan tarkemmin rajattu rahanpesun esirikoksia. Jos esirikoksen avulla hankkii omaisuutta, voidaan esirikoksen tehnyttä rangaista hänen tekemästään esirikoksesta, mutta häntä ei voida tuomita rikoksella hankitun omaisuuden peittelemisestä. Esirikoksen tekijälle tällainen teko on niin sanottu rankaisematon jälkiteko. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2007, 14-20).

Kuvio 1: Esirikokset

(Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2007, 17).

Kuten yllä olevasta kuvioista 1 nähdään, lähes puolet esirikoksista on huumausainerikoksia. Esirikoksena voi kuitenkin olla mikä tahansa rikos sen vakavuudesta riippumatta ja siksi esirikoksesta ei välttämättä rangaista niin ankarasti kuin rahanpesurikoksista. Rahanpesurikos kuitenkin täyttyy vasta esirikoksen jälkeen, ei koskaan ennen esirikosta. Rahanpesemisen kriminalisoinnin tarve perustui aluksi järjestäytyneen huumausainerikollisuuden torjunnan tarpeeseen. Huumausainerikokset ovat kuitenkin monista syistä vähemmän ongelmallisia rahanpesun esirikoksia kuin esimerkiksi huomattavaa taloudellista hyötyä tuottavat talousrikokset. Huumausainerikoksissa ei ole asianomistajaa toisin kuin useimmissa talousrikoksissa. Huumausainerikoksissa on myös helppoa erottaa laitton toiminta laillisesta, kun talousrikoksissa tätä erottelua ei voida tehdä ehkä ollenkaan. Veropetos on talousrikoksissa erityisen ongelmallinen esirikos. Veropetoksessa varallisuus on peräisin yleensä laillisesta toiminnasta eikä siis rikoksella hankittu, mutta verorikoksen takia varallisuuden säästöksi jää suurempi osa. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2007, 19-20; Sahavirta 2008, 7).

3.5 Rahanpesuprosessi ja sen vaiheet

Rahanpesu prosessina voi muodostua useista erillisistä toimista tai useiden eri tekojen yhdistelmästä. Rahanpesuprosessin menetelmä riippuu useista eri seikoista, kuten esimerkiksi rahanpesijän taidoista, mielikuvituksesta ja ulkoisista edellytyksistä. Rahanpesu voidaan toteuttaa joko fyysisillä tai sähköisillä menetelmillä, jotka vastaavat rahanpesun tekotapoja. Näillä menetelmillä rikoshyötyä voidaan siirtää esimerkiksi pankkijärjestelmässä sähköisesti tai kuljettaa paikasta toiseen fyysisesti. Rahanpesutapoja on käytännössä kuitenkin hyvin paljon erilaisia. Koska rahanpesun tekotavat riippuvat rikollisten mielikuvituksesta, on rikoksesta

vaikea antaa minkäänlaista yleisluonteista teonkuvausta. Useimmiten rahanpesu jaetaan kuitenkin kolmeen eri vaiheeseen, jotka ovat sijoitus-, harhautus- ja palautusvaihe. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 4; Sahavirta 2008, 24-25).

3.5.1 Sijoitusvaihe

Sijoitusvaiheeksi kutsutaan rahanpesun vaihetta, jossa laitonta rahaa yritetään saada laillisen rahoitusjärjestelmän piiriin tai vastaavasti laitton raha pyritään siirtämään maantieteellisesti paikasta toiseen. Sijoitusvaiheessa rahanpesijä saattaa ostaa kulutustavaroita oman yksityistaloutensa käyttöön, jolloin rahanpesemisen kohteena oleva omaisuus siirtyy lailliseen vaihdantaan. Tässä ensimmäisessä rahanpesun vaiheessa kiinnijäämisen riski on suurin kaikista vaiheista. Jos varat kuitenkin saadaan rahoitusjärjestelmään, on niitä sen jälkeen erittäin vaikeaa jäljittää. Hyvä ja tyypillinen esimerkki sijoitusvaiheesta on se, että rahoja talletetaan monissa pienissä erissä useisiin eri pankkeihin ja lukuisten eri henkilöiden toimesta. Tämän takia pankkien asema mahdollisina rahanpesun kanavina korostuu erityisesti juuri sijoitusvaiheessa. Pankki on velvollinen tunnistamaan asiakkaansa ja tekemään ilmoituksen viranomaisille epäilyttävistä liiketoimista. Tästä syystä kiinnijäämisen vaara on hyvin suuri, koska rahanpesijä joutuu fyysisesti kohtaamaan pankin työntekijän. Tämä hetki on myös pankin kannalta paras mahdollisuus estää mahdollinen rahanpesu. Rahanpesu saattaa ilmetä sijoitusvaiheessa myös siten, että eri henkilöiden toimesta ostetaan erilaisia arvo-omaisuuksia, kuten autoja tai kiinteistöjä. Sijoitusvaiheessa likainen raha saatetaan myös naamioida laillisen liiketoiminnan tuotoksi yrityskulissin suojissa. Tehokas toiminta onkin siis ratkaisevan tärkeää tässä rahanpesun vaiheessa. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 4; Sahavirta 2008, 30-31).

Sijoitusvaihetta saattaa edeltää muuntamisvaihe, joka on varojen esipesemistä ennen varsinaista laillistamisprosessin aloittamista. Tällöin tavoitteena on rahanpesemisessä käytettävien välineiden olomuodon muuttaminen. Esimerkiksi käteiset varat vaihdetaan rahanvaihtopisteessä toiseen valuuttaan, joka voidaan sijoitusvaiheessa turvallisemmin tallettaa rahoituslaitokseen. Rikoksella saatu omaisuus voidaan myös muuttaa arvoesineiksi, esimerkiksi kullaksi tai kulkuvälineiksi. Tämä arvoesine saatetaan sitten kuljettaa fyysisesti toiseen valtioon ja tallettaa siellä pankkiin uudelleen rahaksi vaihdettuna. Muuntamisen kohteena voivat olla myös kiinteistöt, kasinoiden pelimerkit tai toto- ja arpajaisliput, joilla on saatu suuria voittoja. Näin huomion herättämistä ja kiinnijäämisriskiä pyritään pienentämään ennen varsinaisen varojen laillistamiseen tähtäävän menettelyn aloittamista. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 4; Sahavirta 2008, 30-31).

3.5.2 Harhautusvaihe

Toinen rahanpesun vaihe on harhautusvaihe. Harhautusvaiheen tavoitteena on, että lailliseen järjestelmään jo saatuja varoja ja niiden laitonta alkuperää ei pystyttäisi yhdistämään toisiinsa. Lisäksi pyritään häivyttämään myös varoja käyttävän henkilön henkilöllisyys. Tässä toisessa rahanpesun vaiheessa omaisuus pyritään erottamaan laittomasta lähteestä erilaisilla toimenpiteillä. Rahoja kierrätetään usein monen eri yrityksen ja valtion kautta, ja siten myös kiinnijäämisen riski pienenee. Tämä vaikeuttaa myös sitä, miten esirikos ja pestävä raha pystytään yhdistämään toisiinsa. Harhautusvaiheessa tehokkain keino on käyttää rahoituslaitoksia sellaisissa maissa, joissa pankkialaisuutta suojellaan. Yksi harhautuskeino voi myös olla se, että rahanpesijä maksaa verot, jotta saisi varat näyttämään laillisilta. Usein harhautusvaiheessa käytetäänkin apuna niin sanottuihin veroparatiisivaltioihin perustettuja yhtiöitä, joiden liiketoimia on hyvin vaikea selvittää. Ritva Sahavirta määrittelee väitöskirjassaan veroparatiisivaltion sellaiseksi valtioksi tai alueeksi, joka tarjoaa verotuksellisia tai rahoituksellisia etuja luonnollisille tai oikeushenkilöille, lähinnä ulkomaalaisille. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 4; Sahavirta 2008, 32).

3.5.3 Palautusvaihe

Palautusvaiheessa luodaan uusi laillinen lähde rahoille sen jälkeen, kun niitä ei enää voida jäljittää alkuperäiseen lähteeseen. Tässä rahanpesun viimeisessä vaiheessa voidaan rikollisella toiminnalla saadut rahat sekoittaa yhtiön laillisiin varoihin yrityksen hallinnan avulla. Pestäessä rahaa rikoksentehtäjälle jää usein määräysvalta omaisuuden vaikka varat jaettaisiinkin useille henkilöille. Tällaisessa tapauksessa yhteyttä rikollisiin varoihin on hyvin vaikea näyttää toteen, koska varojen alkuperän häivyttäminen ja varsinainen kätkeminen näyttäytyvät erillisinä tekoina. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 5).

3.6 Terrorismin rahoituksen torjunta

Rahanpesulakiin nähtiin aiheelliseksi liittää terrorismin rahoittamisen torjumiseksi rahanpesun torjuntaa vastaava ilmoitusjärjestelmä. Rahanpesulain soveltamisala laajennettiin 1.6.2003 lukien käsittämään myös terrorismin rahoituksen torjunta. Terrorismin rahoituksen torjuntaan liittyen rahanpesun selvittelykeskus on kuitenkin jo vuodesta 2001 alkaen kirjannut rahanpesurekisteriin muun muassa Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston pakotepäätöksissä sekä Euroopan unionin neuvoston asetuksissa mainittuja, terrorismin rahoituksesta epäiltyjä henkilöitä, yhteisöjä ja ryhmiä. Tämän johdosta selvittelykeskuksen vastaanottamat ilmoitukset epäilyttävistä liiketoimista on jaoteltu vuodesta 2001 lähtien niiden luonteen mukaisesti rahanpesua tai terrorismin rahoitusta koskeviin ilmoituksiin. (Keskusrikospoliisi 2009, 20-21).

Elokuussa 2008 tuli voimaan uusi laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä, jossa lain soveltamisalaa laajennettiin. Lakiin tuli uusia säännöksiä asiakkaiden tuntemisesta ja asiakassuhteen jatkuvasta seurannasta. Asiakkaan tuntemiseksi edellytettävien toimien laajuus pohjautuu riskiperusteiseen arviointiin. Tämä tarkoittaa sitä, että ilmoitusvelvollisella tulee olla riittävät menetelmät, joilla se arvioi toimintaansa ja asiakaksiinsa liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskit. Ilmoitusvelvollisilla on siis terrorismin rahoitusta epäillessään samat velvoitteet kuin epäilyttävien liiketoimien yhteydessä. Erona on, että rahanpesua epäiltäessä epäillään liiketoimeen sisältyvien varojen laillista alkuperää, kun taas terrorismin rahoittaminen voi tapahtua myös laillisesti hankituilla varoilla, esimerkiksi erilaisten rahankeräys- ja rahansiirtotoimintojen yhteydessä. Ilmoitusvelvolliset joutuvat siis etenevässä määrin pohtimaan epäilyttävien liiketoimien yhteydessä myös liiketoimeen sisältyvien varojen kohdetta. Ilmoitusvelvolliset ovat toistaiseksi tehneet ainoastaan yhden ilmoituksen, jossa nimenomaan mainittiin epäilyn kohdistuneen terrorismin rahoitukseen. Rahanpesun selvittelykeskus on kuitenkin havainnut, että liiketoimiin sisältyvien varojen kohteeseen ja määränpähän on kiinnitetty aikaisempaa enemmän huomiota. (Keskusrikospoliisi 2009, 5-21; Rahoitustarkastus 2007g).

3.7 Rahanpesemisen yleisyys

Rahanpeseminen tapahtuu piilossa lailliselta yhteiskunnalta, joten luotettavan tiedon saaminen sen laajuudesta ja määrästä on mahdotonta. Kansainvälisen ja kansallisen päätöksenteon tueksi on kuitenkin esitetty erilaisia arvioita ilmiön yleisyydestä. Arviot perustuvat paljolti oletuksiin siitä, mikä on maailmanlaajuisen huumausainekaupan arvo. Tiedot huumausainekaupan laajuudesta taas perustetaan eri lähteistä saatuihin oletuksiin huumeiden tuotannon ja kulutuksen määrästä, huumeiden hintatasosta ja katukaupassa myydyn aineen puhtaudesta. Arvioita rasittavat useat epävarmuustekijät, kuten niiden perusteena olevien tilastojen ja muun aineiston epätäydellisyys tai epäluotettavuus. Yhdistyneiden kansakuntien vuonna 2007 julkaistu maailman huumetilannetta koskeva raportti kertoo, että maailmanlaajuisen huume-markkinoiden arvoksi voitiin vuonna 2005 arvioida 322 miljardia USA:n dollaria. Rahanpesemiseen maailmanlaajuisesti käytettyjen varojen arvon määrittäminen on jopa haasteellisempi tehtävä kuin huumausainekaupan kokonaismäärän arvioiminen. Rahanpesemisen kohteena olevan rikoshyödyn määrä olisi teoreettisesti mahdollista arvioida välittömästi kansainvälisessä pankkitoiminnassa liikkuvien rahavirtojen perusteella tai välillisesti huumausainekaupan arvon mukaan. Koska rikoksella saatuja varoja ei voida tilastoista erotella eivätkä tilastot kata kaikkea niin kutsutuissa veroparatiisivaltioissa kulkevaa rahaliikennettä, kansainvälisten pankkitoimintaa koskevien tilastojen perusteella ei ole mahdollista tehdä rahanpesemisen maailmanlaajuisesta määrästä koskevia johtopäätöksiä. Huumausainekaupan kokonaismäärästä esitettyihin arvioihin perustuvat rahanpesemisen laajuutta koskevat arviot puolestaan ovat yhtä luotettavia kuin niiden perusteena olevat laskelmat. Kun huumausainekaupalla

saadun rikoshyödyn kokonaismäärän arvioiminen on vaikeaa, sen toteaminen, kuinka suureen osaan tästä määrästä maailmanlaajuisesti kohdistetaan rahanpesemistoimia, on vieläkin vaikeampaa. Suomessa rahanpesemisen on arvioitu kohdistuvan pääasiassa talous- ja huumausainerikoksilla saatuun omaisuuteen. Luotettavia arvioita pestyn rikoshyödyn määrästä ei ole tehty, mutta se tulisi suhteuttaa viime vuosien arvioituun huumausaineiden katukaupan arvoon, noin 100 miljoonaan euroon, ja talousrikoksilla aiheutetun vahingon määrään, noin 150 miljoonaan euroon. Suomessa siis huumausainerikoksilla saadun hyödyn määrä näyttäisi olevan vähäisempi kuin talousrikoksista syntynyt vahinko, toisin kuin kansainvälisesti. Tällä saattaa olla vaikutusta myös rahanpesurikosten yleisyyteen, kun otetaan huomioon, että Suomessa yleisimpiä talousrikoksia ovat vero- ja velallisen rikokset. Näissä rikoksissa saadun hyödyn alkuperää ei aina ole välttämätöntä häivyttää. Rahanpesutuomioiden vuosittainen määrä onkin hyvin pieni. (Sahavirta 2008, 38-40).

Vaikka rahanpesemisen kohteeksi soveltuvan omaisuuden arvosta ei voidakaan tehdä kovin luotettavia arvioita, on kuitenkin selvää, että kyseessä on maailmanlaajuisesti valtava määrä. Vaikka on mahdollista kohdistaa rahanpesemistoimia tiettyyn toimintaan, se ei kuitenkaan tarkoita, että niin myös aina tapahtuu. Kaikkien rikoksella saatujen varojen alkuperään ei ole tarpeen häivyttää. Rikoshyöty voi olla niin pieni, että sen käyttäminen laillisessa taloudessa ei aiheuta epäluuloja. Varat on myös voitu saada verorikoksella, jonka tekotapa jo peittää omaisuuden lähteen. On myös mahdollista, että rikoshyötyyn ryhtyminen on tekopaikassaan laillista. Tämä ei koske ainoastaan veroparatiisivaltioita, vaan myös niitä maita, joissa rahanpesemisen yleismääritelmä ei suoraan ilmaise rahanpesua rangaistavaa menettelyä. Kaikki kansalliset rangaistavuuden alan rajaukset siis luovat mahdollisuuksia käsitellä rikoshyötyä laillisesti. Esimerkiksi Suomessa rikosentekijän kaikki toimet, jotka hän kohdistaa omalla rikoksellaan saamaansa omaisuuteen, katsotaan rankaisemattomiksi jälkiteoiksi. Tämä saataakin olla selitys sille, miksi Suomessa rahanpesutuomioita on vähän verrattuna arvioituun rahanpesemisen yleisyyteen. (Sahavirta 2008, 42).

4 Rahanpesuun liittyvät lait ja asetukset

Kansainvälisten standardien avulla pyritään yhtenäistämään markkinoiden menettelytapoja muun muassa rahanpesun estämiseksi. Suomen lainsäädäntö perustuu Euroopan Unionin (EU) rahanpesudirektiiviin sekä Financial Action Task Force on Money Launderingin (FATF) rahanpesun ja terrorismin vastaisiin suosituksiin. Rahanpesun vastaisen lainsäädännön kehittämisestä Suomessa vastaa sisäministeriö. Suomessa voimassa olevat rahanpesuun liittyvät lait ja asetukset ovat seuraavat:

- Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä (503/2008)
- Sisäasianministeriön asetus 890/2003 rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä
- Rikoslaki (39/1889)
 - 32 luku (rahanpesurikokset)
 - 34 a luku (terrorismirikokset)
 - 46 luku (kansainväliset finanssipakotteet, säännöstelyrikokset)
- Luottolaitostoiminnasta annettu laki (1607/1993) 95 §
- Sijoituspalveluyrityksistä annettu laki (579/1996) 49 §
- Sijoitusrahastolaki (48/1999) 144 §
- Arvo-osuusjärjestelmästä annettu laki (826/1991) 29 b §
- Laki ulkomaisen luotto- ja rahoituslaitoksen toiminnasta Suomessa (1608/1993) 24 §
- Laki ulkomaisen sijoituspalveluyrityksen oikeudesta tarjota sijoituspalvelua Suomessa annetun lain 16 §:n muuttamisesta (72/98)
- Laki panttilainauslaitoksista annetun lain muuttamisesta (77/98)
- Valtiovarainministeriön asetus luottolaitoksen toimilupahakemukseen liitettävistä selvityksistä 659/2003 15 §
- Valtiovarainministeriön asetus sijoituspalveluyrityksen toimilupahakemukseen liitettävistä selvityksistä 658/2003 11 §
- Valtiovarainministeriön asetus rahastoyhtiön ja säilytysyhteisön toimilupahakemukseen liitettävistä selvityksistä 234/2004 11 §

Edellä mainittujen lakien lisäksi rahanpesua säännöstelee:

- Ratan standardi 2.4: Asiakkaan tunnistaminen ja tunteminen, rahanpesun, terrorismin rahoituksen sekä markkinoiden väärinkäytösten estäminen
- Keskusrikospoliisi, Rahanpesun selvittelykeskus: Rahanpesun torjunnan parhaat käytänteet

(Rahoitustarkastus 2007i).

4.1 Rikoslaki

Rahanpesu kriminalisoitiin Suomessa vuonna 1994, jolloin rahanpesua koskeva asetus tuli voimaan. Huhtikuusta 2003 alkaen rahanpesu on ollut rikoslain 32 luvussa kriminalisoitu itsenäinen rikos. Aiemmin rahanpesu oli osa kätkemisrikostunnusmerkistöä. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 3)

Rikoslain (Rikoslaki 19.12.1889/39) 32 luvun 6 §:n mukaan rahanpesun yritys on rangaistava. Lain mukaan rahanpesusta on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi henkilö, joka

- ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää tai välittää rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaakseen rikosentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset taikka
- peittää tai häivyttää rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn taikka näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa toista tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä

Rikoslain 32 luvun 7 §:n mukaan rahanpesu on törkeä, jos rahanpesussa rikoksen kautta saatu omaisuus on ollut erittäin arvokas tai rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti ja rahanpesu on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Lain mukaan rikosentekijä on tuomittava törkeästä rahanpesusta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

4.2 Rahanpesulaki

Uusi rahanpesulaki (Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä 18.7.2008/503) tuli voimaan 1.8.2008. Laki pohjautuu Euroopan Unionin kolmanteen rahanpesudirektiiviin ja sen kansalliseen käyttöönottoon. Lain 1 luvun 1 §:n mukaan lain tavoitteena on estää rahanpesun ja terrorismin rahoittamista, edistää tällaisen toiminnan paljastamista ja tutkintaa sekä tehostaa rikoksen tuottaman hyödyn jäljittämistä ja takaisinsaan-tia. Uuteen lakiin sisältyy aiempaan lakiin nähden muun muassa laajempi asiakkaan tuntemis-velvollisuus sekä asiakassuhteen jatkuva seuranta, joka pohjautuu riskiperusteiseen arvioin-tiin. Uusiksi ilmoitusvelvollisiksi määriteltiin muun muassa liike- ja ammattitoimintana veroneuvontaa tarjoavat sekä omaisuuden hoito- ja yrityspalveluiden tuottajat. Samoin ilmoitus-velvollisiksi tulivat kaikki sellaiset liike- ja ammattitoimintana tavaroita myyvät ja välittävät siltä osin kuin maksu vastaanotetaan käteisenä joko yhtenä tai toisiinsa kytkeytyvinä vähin-tään 15 000 euron suorituksina. Rahanpesulaki ulotettiin kattamaan myös viranomaisia, kuten tull-, rajavartio-, vero- ja ulosottoviranomaisia sekä konkurssiasiamiehiä. Uuden lain mukai- sesti kaikkia ilmoitusvelvollisia valvoo joko toimivaltainen viranomainen tai muu valvomaan asetettu taho. (Keskusrikospoliisi 2009, 5; Taloushallintoliitto 2008).

4.3 Asetus rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä

Rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetussa laissa määritellyjä ilmoitusvelvollisia yhteisöjä ja elinkeinonharjoittajia koskevaa sääntelyä täsmennettiin 23.10.2003 sisäasiainministeriön asetuksella rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä (890/03). Asetus sisältää tarkempia ohjeita rahanpesulaissa määriteltyjen velvollisuuksien täyttämistä. Siinä säädetään, miten ja koska ilmoitusvelvollisten tulee luonnolliset henkilöt ja oikeushenkilöt tunnistaa, miten tunnistamistietoja tulee säilyttää ja miten rahanpesulaissa määritelty huolellisuus- ja ilmoitusvelvollisuus täytetään. Lisäksi täsmennettiin tehostettua tunnistamisvelvollisuutta ja ilmoitusta maksuliikennetoiminnasta. Rahanpesulaissa edellytetään, että pankkeja lukuun ottamatta kaikkien muiden maksuliikkeenharjoittajien on tehtävä ennen toiminnan aloittamista toiminnastaan ilmoitus Etelä-Suomen lääninhallitukselle. (Sisäasiainministeriö 2003).

5 Rahanpesua sääntelevät tahot Suomessa

Suomessa pestään ulkomailla tehdyillä rikoksilla saatua hyötyä, koska rahanpesu on kansainvälinen rikollisuuden muoto. Suomessa rahanpesun kohteena oleva omaisuus on kuitenkin peräisin lähinnä talous- ja huumausainerikoksista. Rahanpesun rikoshyödyn arvosta Suomessa ei ole kuitenkaan tehty kattavia arvioita. Huumausaineiden katukaupan arvon on arvioitu olevan noin 100 miljoonaa euroa ja vastaavasti talousrikoksilla aiheutetun vahingon määrän on arvioitu olevan 150 miljoonaa euroa vuosittain. Rahaa pestään myös kuljettamalla se muista maista Suomeen perinteisin menetelmin, esimerkiksi seteleinä, matkasheckeinä, arvopapereina tai velkakirjoina. Rahanpesun estäminen onkin yksi tehokkaimmista keinoista vastustaa järjestäytyneitä rikollisuutta, sillä se estää rikollisia hyödyntämästä lainvastaisella toiminnalla saatuja varoja. Koska rahanpesu on hyvin kansainvälistä, tarvitaan sen torjumiseksi myös kansainvälistä yhteistyötä. Euroopan Unioni aloitti rahanpesun vastaisen toimintansa 1990-luvun alussa. Euroopan Unioni estää rahanpesua muun muassa lainsäädännön sekä poliisi- ja tulliviranomaisten yhteistyön avulla. Suomessa rahanpesusta tuli rangaistava teko vuonna 1994, kun Euroopan Unionin rahanpesua koskevat säädökset tulivat Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen mukaisesti voimaan myös Suomessa. Suomessa ei aiemmin ollut yhtenäistä lainsäädäntöä rahanpesun estämiseksi ja selvittämiseksi. Vuonna 1998 Keskusrikospoliisin perustettiin lisäksi erillinen yksikkö, Rahanpesun selvittelykeskus, josta kerromme jäljempänä tarkemmin. Ensin tutustumme kuitenkin paremmin Financial Action Task Force on Money Laundering - asiantuntijaelimeen, Finanssialan Keskusliittoon sekä Finanssivalvontaan. (Euroopan komissio 2008; Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2007, 1; Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 4).

5.1 Financial Action Task Force on Money Laundering

Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF) on merkittävä kansainvälinen yhteistyöelin rahanpesun torjumisen alueella. FATF on OECD:n (Organization for Economic Cooperation and Development - Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö) yhteydessä toimiva asiantuntijaelin. FATF:n jäseninä on 31 valtiota sekä kaksi kansainvälistä organisaatiota. FATF on laatinut rahanpesun ja terrorismin rahoituksen vastaisia suosituksia. Lisäksi FATF arvioi niiden noudattamista maa-arvioinneilla sekä tarvittaessa listaamalla yhteistyöhaluttomia maita. Suomi on ollut FATF:n arvioinnin kohteena kolme kertaa, viimeksi huhtikuussa 2007. Tässä yhteydessä arvioitiin myös rahanpesun selvittelykeskuksen toiminta. Rahanpesun selvittelykeskus pärjäsi maa-arvioinnissa hyvin. Arvioinnissa rahanpesun selvittelykeskuksen katsottiin olevan riittävin valtuuksin varustettu ja toiminnaltaan tehokas. Suomea koskeva maaraaportti hyväksyttiin FATF:n täysistunnossa lokakuussa 2007. Raportin mukaan Suomen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjuntaa koskeva tila on pääosin hyvä, mutta raportissa on kuitenkin listattu joukko asioita, jotka eivät täytä FATF:n suosituksia. Suomen tulee antaa näistä seikoista seurantaraportti FATF:n määrittelemän ajan kuluessa. Raportointivelvollisuus koskee muun muassa rahanpesun kriminalisoinnin laajentamista, asiakkaan tunnistamista, uusia maksetekniikoita ja etätunnistamista, seuraamuksia, rahan välittäjien ja vaihtajien valvontaa sekä yleishyödyllisten yhteisöjen tarkastuksia ja ohjeistamista terrorismin rahoituksen torjumiseksi. Suomessa ei myöskään ole vielä FATF:n suositusten mukaisia poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä koskevia säännöksiä. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 28; Keskusrikospoliisi 2008a, 3-4; Ulkoasiainministeriö 2008).

5.2 Finanssialan Keskusliitto

Finanssialan Keskusliitto ry (FK) on etu- ja toimialajärjestö, joka edustaa jäsenkuntaansa kuuluvia ja Suomessa toimivia pankkeja, vakuutusyhtiöitä, rahoitusyhtiöitä, arvopaperivälittäjiä ja finanssialan työnantajia ja yrityksiä. Järjestö syntyi Suomen Pankkiyhdistyksen, Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton, Suomen Rahoitusyhtiöiden Yhdistyksen ja Finanssityönantajien yhteistyön tuloksena vuonna 2007. Vuodesta 2009 lähtien mukana yhteistyössä on ollut myös Arvopaperivälittäjien yhdistys. Yhdistymisen taustalla on toimialaliukuma, jossa pankit ja vakuutusyhtiöt ovat lähentyneet toisiaan. Monissa Finanssialan Keskusliiton jäsenyhtiöissä on sekä pankki- että vakuutustoimintaa. Pankit ja vakuutusyhtiöt tarjoavat myös usein samankaltaisia tuotteita esimerkiksi säästämisessä, sijoittamisessa ja vakuuttamisessa. Finanssialan Keskusliiton jäsenyhtiöissä on yhteensä noin 40 000 työntekijää ja niiden asiakkaita ovat käytännössä kaikki suomalaiset yritykset ja kuluttajat. Finanssialan Keskusliitto jatkaa näiden edellä mainituiden järjestöjen edunvalvontatyötä. Järjestön tavoitteena on turvata finanssialalle hyvä toimintaympäristö, toimivat finanssimarkkinat ja tehokas maksujenvälitys-

järjestelmä sekä edistää vahingontorjuntaa ja turvallisuutta. (Finanssialan Keskusliitto 2008a, 2008b, 2009).

5.3 Finanssivalvonta

Finanssivalvonta (Fiva) on uusi rahoitus- ja vakuutusvalvontaviranomainen, jolle pääosin siirtyivät 1.1.2009 alkaen entisten viranomaisten eli Rahoitustarkastuksen ja Vakuutusvalvontaviraston tehtävät. Finanssivalvonnan valvottavia ovat muun muassa pankit, vakuutus- ja eläkeyhtiöt sekä muut vakuutuslalla toimivat, sijoituspalveluyritykset, rahastoyhtiöt ja pörssi. Valvottavat rahoittavat Finanssivalvonnan toiminnan 95-prosenttisesti, loppu rahoituksesta tulee Suomen Pankilta. Rahoitus- ja vakuutusvalvontojen yhdistämisellä Finanssivalvonnaksi saadaan valvottavien eri toiminta-alueiden paras asiantuntemus ja käytettävissä olevat voimavarat tehokkaammin hyödynnettyä. Tämä on välttämätöntä, jotta valvonta voi onnistua monimutkaistuvien riskien ja sääntelyn maailmassa. (Finanssivalvonta 2009; Suomen Pankki 2008).

Finanssivalvonta toimii hallinnollisesti Suomen Pankin yhteydessä, mutta on päätöksenteossaan kuitenkin itsenäinen. Finanssivalvonnan toiminnan tavoitteena on finanssimarkkinoiden vakauden edellyttämä valvottavien vakaa toiminta. Tavoitteena on myös vakuutettujen etujen turvaaminen ja yleisen luottamuksen säilyminen finanssimarkkinoiden toimintaan. Lisäksi Finanssivalvonnan tehtäviin kuuluu edistää hyvien menettelytapojen noudattamista finanssimarkkinoilla ja yleisön tietämystä finanssimarkkinoista. Nämä tavoitteet ja tehtävät on kirjattu lakiin Finanssivalvonnasta, joka on vahvistettu 19.12.2008 ja joka tuli voimaan 1.1.2009. (Finanssivalvonta 2009; Suomen Pankki 2008).

5.4 Rahanpesun selvittelykeskus

Rahanpesun selvittelykeskus on keskusrikospoliisiin vuonna 1998 perustettu yksikkö, joka hoitaa rahanpesun selvittämiseen liittyviä tehtäviä. Rahanpesun selvittelykeskuksen tehtävänä on rahanpesulain 35 §:n mukaan:

- Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen ja selvittäminen;
- Viranomaisten välisen yhteistyön edistäminen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa;
- Yhteistyö ja tietojenvaihto rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä huolehtivien vieraan valtion viranomaisten ja kansainvälisten järjestöjen kanssa;
- Yhteistyö ilmoitusvelvollisten kanssa;
- Palautteen antaminen ilmoitusten vaikutuksista;

- Tilaston pitäminen ilmoitusten ja tehtyjen liiketoimien keskeytysten lukumäärästä.

Rahanpesun selvittelykeskus vastaa osaltaan myös toimialaansa liittyvien rikosten esitutkinnaasta ja syyteharkintaan saattamisesta. Kesäkuun 2003 alusta lähtien selvittelykeskuksen tehtäviin on kuulunut myös terrorismin rahoituksen torjuntaan liittyvien ilmoitusten vastaanottaminen, selvittäminen ja tutkinta. (Keskusrikospoliisi 2008a, 5; Keskusrikospoliisi 2009, 6).

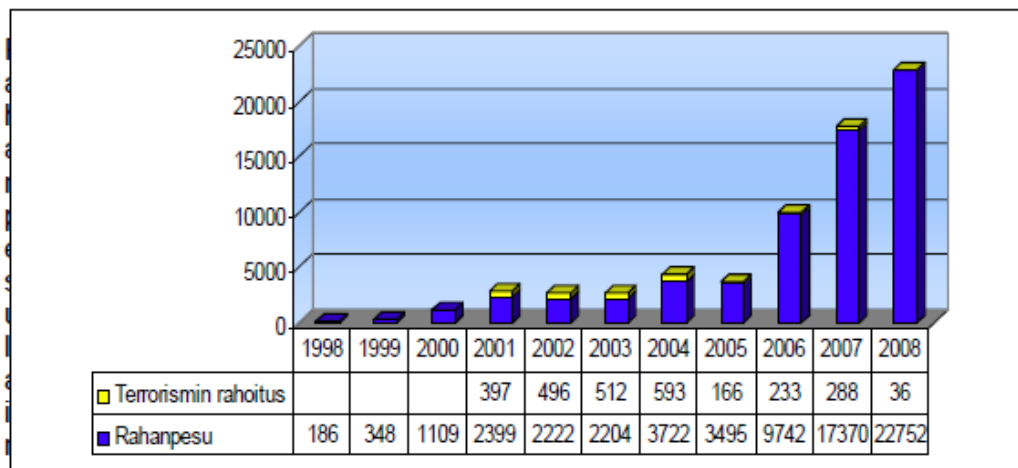
Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta sekä rikoshyödyn poisottamisen tehostaminen ovat olleet viime vuosien keskeisiä painopistealueita poliisitoiminnassa. Rikoshyödyn poisottamisen on nähty olevan tehokas keino etenkin talousrikosten torjunnassa. Rahanpesun selvittelykeskus osallistuu rikoshyödyn poisottamiseen tähtäävään toimintaan tutkimalla rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä vastaanottamiaan ilmoituksia liiketoimista, joihin sisältyvien varojen tai muun omaisuuden alkuperää on syytä epäillä laittomaksi. Selvittelykeskukselle on määritelty rahanpesulaissa erityiset toimivaltuudet, joiden avulla se voi ryhtyä selvittämään ja tutkimaan vastaanottamiaan ilmoituksia, vaikka asiassa ei ole vielä perusteita esitutkinnaan aloittamiselle. (Keskusrikospoliisi 2008a, 3).

Rahanpesun selvittelykeskuksen toiminnan painopistealueita ovat yhteistyö kotimaisten ja ulkomaisten viranomaisten sekä ilmoitusvelvollisten kanssa. Selvittelykeskus osallistuu ilmoitusvelvollisten kouluttamiseen sekä huolehtii osaltaan ilmoitusvelvollisten kanssa tehtävän yhteistyön kehittamisestä. Vuonna 2007 koulutuksiin osallistui noin 1 400 henkilöä ja vastavasti vuonna 2008 noin 2 600 henkilöä eli huomattavasti enemmän edelliseen vuoteen verrattuna. Näistä ilmoitusvelvollisten edustajia oli vuonna 2007 noin 950 henkilöä ja vuonna 2008 noin 2 100 henkilöä. Loput olivat poliisin ja muiden viranomaisten henkilökuntaan kuuluvia työntekijöitä. Vuonna 2007 ja edelleen vuonna 2008 selvittelykeskuksessa työskenteli 29 henkilöä. (Keskusrikospoliisi 2008a, 5; Keskusrikospoliisi 2009, 6).

Vuosi 2008 oli monella tapaa merkittävä Rahanpesun selvittelykeskukselle. Maaliskuussa 2008 selvittelykeskuksen toiminnan aloittamisesta tuli täyteen 10 vuotta. Elokuussa 2008 tuli voimaan uusi laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä, myöhemmin rahanpesulaki (503/2008). Lain myötä rahanpesun selvittelykeskuksen toimivaltuuksia täsmennettiin ja saatiin ensimmäistä kertaa rahanpesurekisteriä koskeva nimenomainen säännös. Uuden rekisterin kehittämistä varten selvittelykeskus sai erillisen määrärahan eduskunnalta. Tästä aloitettiin mittava rahanpesurekisterin uudistamistyö, jonka on tarkoitus olla valmis vuoden 2009 lopussa. (Keskusrikospoliisi 2009, 3).

5.4.1 Rahanpesuilmoitukset

Rahanpesun selvittelykeskukseen tulevien rahanpesuilmoitusten määrä on kasvanut reilusti viime vuosina ja sen uskotaan nousevan edelleen ilmoitusvelvollisten ilmoitusaktiivisuuden ja selvittelykeskuksen ottaman sähköisen ilmoitusmenettelyn myötä. Ilmoitusten määrä on kasvanut erityisesti muun muassa pankkien tekemien ilmoitusten johdosta. Rahanpesuilmoitusten korkea määrä johtuu siitä, että jokainen epäilyttävä liiketoimi ilmoitetaan aina erikseen. Jos rahanpesutapaus paljastuu, sisältää se useimmiten useita ilmoituksia. Kuten alla olevasta kuviosta 2 nähdään, niin vuonna 2007 rahanpesun selvittelykeskukseen tuli noin 17 600 rahanpesuilmoitusta ja vuonna 2008 ilmoituksia epäilyttävistä liiketoimista tuli jopa 22 788 kappaletta eli yli 5 000 ilmoitusta enemmän vuoteen 2007 verrattuna. Seuraavalla sivulla olevasta kuviosta 3 nähdään, että vuoden 2008 ilmoituksista 3,9 % eli 876 kappaletta tuli pankeilta. Tämä tarkoittaa, että pankit antoivat 153 ilmoitusta enemmän kuin vuonna 2007. Vuonna 2008 tehdyistä ilmoituksista 22 752 koski rahapesua ja 36 terrorismin rahoittamista. Jako rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen välillä ei ole kuitenkaan aina selvä. Tämä johtuu siitä, että ilmoitusvelvolliselle liiketoimi näyttäyty epäilyttävänä liiketoimena eikä ilmoitusvelvollisella ole aina mahdollisuutta arvioida kohdistuuko epäily varojen alkuperään vai käyttötarkoitukseen. Jos ilmoituksen luonteesta ei ole täyttä selvyyttä, se kirjataan rahanpesuilmoituksiin. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2008, 3; Keskusrikospoliisi 2009, 10; Poliisi 2009, Yle Uutiset 2008).

Kuvio 2: Keskusrikospoliisiin, Rahanpesun selvittelykeskuksen vastaanottamat ilmoitukset vuosina 1998 - 2008

(Keskusrikospoliisi 2009, 9).

ILMOITTAJATAHOT	2006	2007	2008	2008 %
Pankki	616	723	876	3,9
Sijoituspalveluyhtiö	5	6	6	0,0
Vakuutusyhtiö	20	35	67	0,3
Kiinteistönvälittäjä	7	5	14	0,1
Rahapeliteoiminta	1822	3318	4252	18,7
Valuutanvaihtoyhtiö	7152	13042	17225	75,7
Kirjanpitoimisto	-	-	7	0,0
Tilintarkastusyhteisö	1	5	12	0,1
Lakimiehet	8	4	5	0,0
Arvotavarakauppias	4	2	7	0,0
Panttilainaamo	-	2	-	-
Kotimainen poliisiviranomainen	10	154	190	0,8
Kotimainen muu viranomainen	72	57	47	0,2
Ulkomainen poliisiviranomainen	5	2	13	0,1
Ulkomainen muu viranomainen	1	-	20	0,1
Muu tietolähde	19	15	11	0,0
YHTEENSÄ	9742	17370	22752	100

Kuvio 3: Ilmoittajatahot rahanpesuun liittyvissä ilmoituksissa
(Keskusrikospoliisi 2009, 10).

5.4.2 Määräykset liiketoiminnan keskeyttämisestä ja muut toimet

Rahanpesulain mukaan ilmoitusvelvolliset voivat epäilyttäviä liiketoimia havaitessaan harkintansa mukaan käyttää seuraavia toimintavaihtoehtoja:

- keskeyttää liiketoimi lisäselvityksiä varten
- kieltäytyä liiketoimen suorittamisesta tai
- suorittaa liiketoimi, jos liiketoimen keskeyttäminen tai siitä kieltäytyminen todennäköisesti vaikeuttaisi liiketoimen edunsaajan selville saamista.

Rahanpesun selvittelykeskuksella on rahanpesulain mukaan oikeus epäilyttävää liiketointa tutkiessaan antaa ilmoitusvelvolliselle määräys pidäytyä suorittamasta liiketointa enintään viiden arkipäivän ajaksi, mikäli määräys on tarpeen rahanpesun estämiseksi ja selvittämiseksi. Kyseinen toimenpide ei edellytä rikoksen syytä epäillä kynnyksen ylittymistä, vaan se on tarkoitettu edeltäväksi toimenpiteeksi turvaamistoimenpiteille. Selvittelykeskuksen on keskeyt-

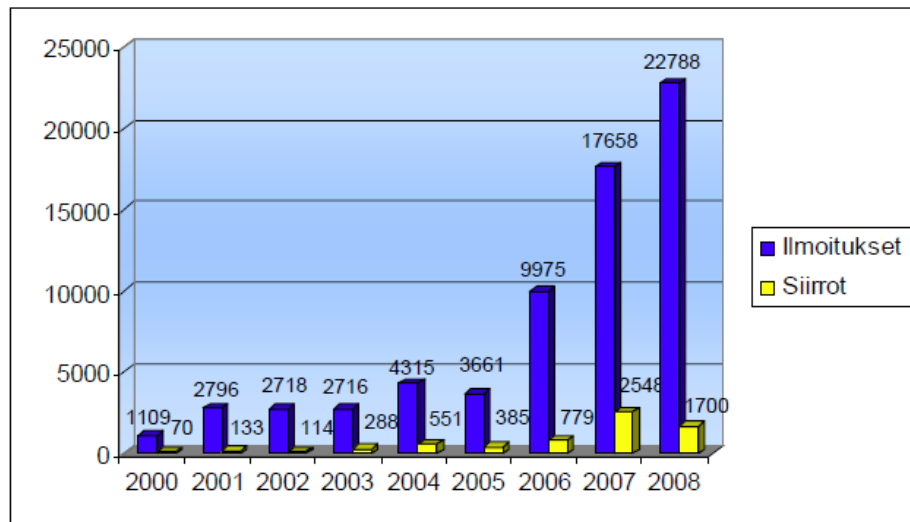
tämismääräyksen avulla mahdollista päästä nopeasti kiinni rikoshyötyyn ja estää sen siirtämisen viranomaisten ulottumattomiin. Selvittelykeskus voi esitutkintaa suorittaessaan käyttää myös pakkokeinolakiin perustuvia turvaamistoimia. (Keskusrikospoliisi 2008a, 17).

Vuosien 1998 - 2008 välisenä aikana selvittelykeskus on tehnyt yhteensä 155 liiketoimen keskeyttämismääräystä, joiden arvo on ollut 45 908 225 euroa. Tästä määrästä on saatu viranomaisten haltuun omaisuutta 15 857 759 euron arvosta. Vuonna 2008 rahanpesun selvittelykeskus teki ennätysmäärän liiketoimen keskeyttämispäätöksiä, yhteensä 43 liiketoimen kertaa. Näiden keskeyttämispäätösten kokonaisarvo oli 6 197 956 euroa, josta viranomaisten haltuun saatiin 5 965 974 euroa. Luvut ovat huomattavasti suuremmat kuin aikaisempina vuosina. Lisäksi selvittelykeskus sai muilla turvaamistoimilla viranomaisten haltuun 545 000 euroa. (Keskusrikospoliisi 2009, 3-16).

5.4.3 Esitutkintaan siirretyt ilmoitukset

Eräs tärkeimmistä rahanpesun selvittelykeskuksen toimintaa kuvaavista tunnusluvuista on esitutkintaan siirrettyjen ilmoitusten määrä. Pääsääntöisesti tällä tarkoitetaan sitä, että ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta on liitetty avoinna olevan rikosilmoituksen yhteydessä tutkittavaksi. Ilmoitus sisältää tällöin tyypillisimmässä tapauksessa tietoa jutun rahaliikenteestä ja omaisuudesta. Osa esitutkintaan siirretyistä ilmoituksista on puolestaan sellaisia, joissa selvittelykeskus tai jokin muu esitutkintaviranomainen käynnistää ilmoituksen perusteella uuden esitutkinnan. (Keskusrikospoliisi 2008a, 18).

Vuoden 2008 aikana rahanpesun selvittelykeskuksen painopistealueina olivat terrorismin rahoituksen torjuntaan liittyvät haasteet, analyysitoiminnan sekä rahanpesurekisterin edelleen kehittäminen. Vuonna 2008 selvittelykeskus käynnisti useita järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyviä tutkintakokonaisuuksia. Seuraavalla sivulla olevasta kuviosta 4 nähdään, että vuosien 1994 - 2008 aikana selvittelykeskus on siirtänyt esitutkintaan yhteensä 6 741 epäilyttävää liiketoimintaa koskevaa ilmoitusta. Vuoden 2007 aikana tutkintaan siirrettiin 2 548 ilmoitusta eli 14,4 prosenttia saapuneista ilmoituksista. Vastaavasti vuoden 2008 aikana selvittelykeskus siirsi esitutkintaan 1 700 ilmoitusta eli 7,5 prosenttia saapuneista ilmoituksista. Tämä on hiekan vähemmän kuin muutamana aikaisempina vuonna, vaikka ilmoitusmäärä onkin kasvanut merkittävästi. (Keskusrikospoliisi 2008a, 18; Keskusrikospoliisi 2009, 4-17).

Kuvio 4: Ilmoitukset epäilyttävistä liiketoimista ja esitutkintaan siirretyt ilmoitukset vuosina 2000-2008

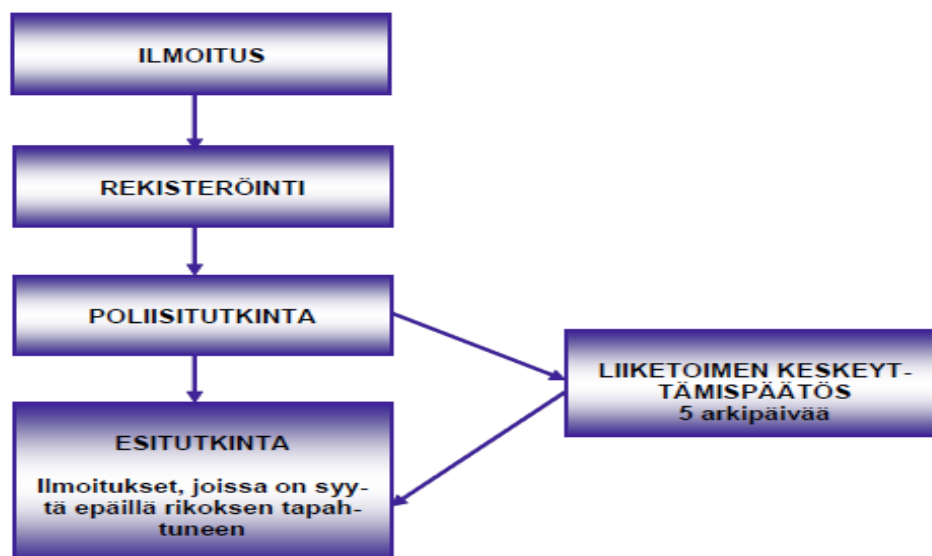
(Keskusrikospoliisi 2009, 17).

Rahanpesun selvittelykeskuksen esitutkintaan siirretyistä epäilyttävistä liiketoimia koskevista ilmoituksista suurin osa liittyy talousrikoksiin ja seuraavaksi eniten huumausainerikoksiin. Rikосnimikkeellä rahanpesu tulevia ilmoituksia siirretään esitutkintaan vuosittain hyvin vaihtelevia määriä. Tämä johtuu siitä, että esirikoksen tekijän itse suorittaman rahanpesun katsotaan sisältyvän päätökseen ja siitä ei rangaista erikseen. Vuosina 1994 - 2008 esitutkintaan siirretyistä ilmoituksista 60,5 % liittyy talousrikollisuuteen, 10,0 % liittyy huumausainerikoksiin ja 15,5 % rahanpesurikoksiin. Muiden rikoksien osuus oli 13,8 %. (Keskusrikospoliisi 2009, 17-18).

5.4.4 Rahanpesun selvittelyprosessi

Rahanpesun torjunnassa avainasemassa ovat yritykset ja yhteisöt, jotka rahanpesulain 3 §:n mukaisesti ovat velvollisia ilmoittamaan epäilyttävistä liiketoimista rahanpesun selvittelykeskukselle. Ilmoitusvelvollisuuden piirissä ovat sellaiset elinkeinonharjoittajat, joilla on normaalin toimintansa puitteissa mahdollisuus havaita rahanpesua tai joita arvellaan voitavan käyttää hyväksi rahanpesussa. Lisäksi rahanpesulain 5 §:n mukaan viranomaisten ja muiden ilmoitusvelvollisia valvomaan asetettujen tahojen on ilmoitettava rahanpesun selvittelykeskukselle, jos valvonnan yhteydessä käy ilmi, että on syytä epäillä liiketoimeen sisältyvien varojen alkuperää tai kohdetta. Selvittelykeskus vastaanottaa ilmoituksia myös muilta yhteistyötahoilta kuin ilmoitusvelvollisilta, kuten raja- ja tulliviranomaisilta. (Keskusrikospoliisi 2008a, 7).

Rahanpesun selvittelykeskukselle toimitetut rahanpesuilmoitukset epäilyttävistä liiketoimista tallennetaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 6 §:n mukaiseen poliisiryksikön käyttöön tarkoitettuun henkilö- eli rahanpesurekisteriin. Rekisterinpitäjänä toimii keskusrikospoliisi ja rekisterin käyttöoikeus on ainoastaan selvittelykeskuksen henkilöstöllä. Selvittelykeskus on oikeutettu tallettamaan, käyttämään ja luovuttamaan sille ilmoitettuja tietoja vain rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi ja selvittämiseksi. Selvittelykeskukselle on määritelty rahanpesulaissa erityiset toimivaltuudet, joiden avulla se voi ryhtyä tutkimaan vastaanottamia ilmoituksia, vaikka asiassa ei ole vielä perusteita esitutkinnan aloittamiselle. Rahanpesu- ja poliisilaissa säädettyjen toimivaltuuksien mukaisesti selvittelykeskus voi ilmoitusta tutkiessaan rekisteritarkistusten lisäksi suorittaa kuulusteluja, tarkkailua, teknistä tarkkailua ja valvontaa, televalvontaa, valeostoja ja peitetoimintaa. Lisäksi rahanpesun selvittelykeskuksella on rahanpesulain 11 §:n 3 momentin mukaan mahdollisuus ainoana poliisiviranomaisena antaa ilmoitusvelvolliselle kirjallinen määräys olla suorittamatta tälle annettua toimeksiantoa enintään viiden arkipäivän ajaksi, jos pidättäytyminen on tarpeen rahanpesun selvittämiseksi. Kirjallisessa pidättymismääräyksessä tulee määrittellä määräyksen kesto. Kun selvittelykeskus on antanut määräyksen, ilmoitusvelvollinen ei saa jatkaa liiketoimen suorittamista. Jos asiasta käynnistetään esitutkinta, selvittelykeskus voi käyttää sille esitutkintaviranomaisena normaalisti kuuluvia oikeuksia. Pääsääntöisesti selvittelykeskus kuitenkin siirtää asian jonkin muun esitutkintaviranomaisen tutkittavaksi. Alla oleva kuvio 5 havainnollistaa rahanpesun selvittelyprosessia. (Keskusrikospoliisi 2008a, 7; Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 22-24).

Kuvio 5: Rahanpesun selvittelyprosessi
(Keskusrikospoliisi 2009, 7).

6 Rahanpesu Nooa Säästöpankin näkökulmasta

Suomessa pankit ovat hyvin keskeisessä asemassa rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämisessä. Pankkien, kuten myös Nooa Säästöpankin, sisäinen valvonta ja riskienhallinta ovat erittäin tärkeää rahanpesun estämisen ja selvittämisen kannalta. Pankin henkilökunnalla on tärkeä velvollisuus sen pyrkiessä torjumaan tällaista toimintaa. Henkilökunnalla on velvollisuus tunnistaa asiakkaat ja heidän liiketoiminta. Nooa Säästöpankillä on muiden pankkien ohella Rahoitustarkastuksen antamien ohjeiden mukaisesti pankkiliiketoiminnan sisäiset ohjeet sekä selkeästi määritellyt työprosessit asiakkaan tunnistamisesta sekä rahanpesun estämisestä. Pankkien sisäisissä ohjeissa tulee olla selkeät ohjeet siitä, miten henkilökunnan tulee toimia poikkeavissa tilanteissa ja kenelle poikkeavista tilanteista raportoidaan. Nooa Säästöpankissa rahanpesuasioiden yhteyshenkilönä toimii pankin turvallisuuspäällikkö. Nooan turvallisuuspäällikkö toimii lisäksi yhteyshenkilönä Säästöpankkiryhmän turvallisuuspäällikölle ja raportoi toiminnastaan myös Nooa Säästöpankin johdolle. Seuraavissa kappaleissa tutustumme tarkemmin siihen, mitä velvollisuuksia pankin henkilökunnalla on rahanpesun estämiseen ja selvittämiseen liittyen ja mitä näiden velvollisuuksien laiminlyönnistä voi seurata. (Nooa Säästöpankki 2008; Rahoitustarkastus 2007f, 2008b).

6.1 Tunnistamisvelvollisuus

Asiakkaan tunnistaminen on erittäin tärkeää rahanpesun estämisen kannalta. Asiakkaiden tunnistamisesta vastaa pankki. Asiakkaalla tarkoitetaan pankin palveluja pyytävää tai käyttävää luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä. Tunnistamisvelvollisuus on suoritettava rahanpesulain 2 luvun 7 §:n mukaisesti ennen liikesuhteen aloittamista, mutta kuitenkin viimeistään silloin kun asiakas saa määräysvaltaansa yksittäiseen liiketoimeen sisältyviin varoihin tai muuhun omaisuuteen tai ennen kuin yksittäinen liiketoimi on suoritettu loppuun. Rahanpesulain 2 luvun 7 §:n mukaan asiakas tulee tunnistaa myös siinä tapauksessa, jos pankki epäilee, että aiemmin todennetut henkilöllisyyden todentamistiedot eivät ole luotettavat tai riittävät. Pankki vastaa siis viime kädessä siitä, että tunnistamisvelvollisuus täytetään. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 9-12).

Rahanpesulain 2 luvun 7 §:n mukaan pankin on tunnistettava asiakkaansa ja todennettava asiakkaan henkilöllisyys aina kun kyseessä on pankin vakituinen eli pysyvä ja pankin palveluita toistuvasti käyttävä asiakas. Vakituksia asiakkaita ovat muun muassa kaikki asiakkaat, jotka sopivat yksittäisen ja pitkäaikaisen sopimuksen pankin kanssa. Vakituinen asiakassuhde tarkoittaa esimerkiksi tilin avaamista, luottosuhdetta, rahasto-osuuden merkitsemisestä, arvopaperinvälityssopimuksen solmimista tai vastaavaa pysyväisluonteista asiakassuhdetta. Kun arvioidaan asiakassuhteen pysyvyyttä, tulee pankin ottaa huomioon asiakkuus kokonaisuudessaan. Liiketoimen suuruus ei kuitenkaan vaikuta tunnistamisvelvollisuuteen, kun kyseessä on

vakituinen asiakas. Jos asiakassuhde pankkiin on alkanut jo ennen rahanpesulain muutosten voimaantuloa, tulee pankin tunnistaa asiakas uuden asetuksen mukaisesti, ennen kuin pankki ryhtyy tällaisen asiakkaan kanssa uuteen liiketoimeen. Tunnistaminen ei kuitenkaan ole välttämätöntä siinä tapauksessa, jos asiakassuhde on pitkä ja pankki tuntee asiakkaan hyvin. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 9-10; Nooa Säästöpankki 2008; Rahoitustarkastus 2007d;).

Rahanpesulain 2 luvun 7 §:n mukaan myös muut kuin pankin vakituiset asiakkaat on tunnistettava silloin kun pankki epäilee liiketoimeen sisältyvien varojen alkuperää laittomaksi. Tunnistus on tehtävä myös silloin, jos pankki epäilee, että varoja käytetään terrorismin rahoittamiseen tai sen rangaistavaan yritykseen. Muut kuin vakituiset asiakkaat on tunnistettava myös silloin, kun suoritettava yksittäinen liiketoimi ylittävää 15 000 euron rajan. Yksittäinen liiketoimi tarkoittaa esimerkiksi laskun maksamista tai valuutanvaihtoa. Vastaavasti muut kuin vakituiset asiakkaat tulee tunnistaa myös jos toisiinsa kytkeytyvien liiketoimien arvo ylittävää 15 000 euron rajan. Näin asiakas ei pysty jakamaan varoja useaan erilliseen tapahtumaan, vaan henkilöllisyys tulee joka tapauksessa todentaa. Pankilla on kuitenkin aina oikeus tunnistaa asiakas, myös silloin kun liiketoimi on arvoltaan pienempi kuin 15 000 euroa. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 9; Rahoitustarkastus 2007d).

Rahanpesulain 2 luvun 7 §:n mukaan pankin tulee tunnistaa ja tarvittaessa todentaa myös asiakkaan lukuun toimivan eli edustajan henkilöllisyys. Asiakkaan lukuun toimimisessa voi olla kysymys silloin, kun luonnollinen henkilö toimii avoimesti toisen luonnollisen tai oikeushenkilön puolesta taikka asiamiehenä. Tilanne voi olla myös sellainen, jossa toisen lukuun toimiminen on yritetty peittää. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 10).

6.1.1 Poikkeukset yleiseen tunnistamisvelvollisuuteen

Rahanpesulaissa on säädetty tiettyjä poikkeuksia yleiseen tunnistamisvelvollisuuteen. Asiakasta ei tarvitse tunnistaa, jos asiakas on vajaavaltainen. Tällöin tulee tunnistaa hänen puolestaan toimiva henkilö. Asiakasta ei tarvitse myöskään tunnistaa, jos kyseessä on luottolaitos, sijoituspalveluyritys tai henkivakuutusyhtiö tai niiden sivuliike, joka on saanut toimiluvan Euroopan talousalueen maassa ja on näin ollen julkisen valvonnan alla kyseisessä maassa. Tällöin on kuitenkin varmistuttava siitä, että yhtiö on todella olemassa, sillä on voimassa oleva toimilupa ja että yhtiötä valvoo viranomainen kyseisessä maassa. Poikkeus yleiseen tunnistamisvelvollisuuteen ei siis koske Euroopan talousalueen maiden ulkopuolella toimivia luottolaitoksia, sijoituspalveluyrityksiä tai vakuutusyhtiöitä. Tunnistaminen on kuitenkin aina suoritettava, jos ilmoitusvelvollinen epäilee liiketoimeen käytettävien varojen alkuperää tai niiden käyttöä terrorismin rahoitukseen, tai silloin kun tapaus on muuten epäselvä. Lisäksi ilmoitus-

velvollisen on aina noudatettava huolellisuus- ja ilmoitusvelvollisuutta. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 10-11; Rahoitustarkastus 2007e).

6.1.2 Tunnistamisen suorittaminen

Asiakkaan tunnistaminen voidaan tehdä Nooa Säästöpankissa henkilökohtaisen tapaamisen yhteydessä tai sähköisen varmenteen avulla. Asiakassuhteen tai tarjottujen palvelujen laatu ja laajuus kuitenkin usein edellyttävät, että pankki tapaa asiakkaan henkilökohtaisesti, aina ennen palvelun tai tuotteen avaamista. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi uuden pankkitilin avaaminen, verkkotunnisteiden luovuttaminen, omaisuudenhoitosopimuksen tekeminen tai laina-asioiden hoitaminen. Asiakkaan henkilöllisyyden todentaminen tulee lähtökohtaisesti perustua viranomaisen antamaan asiakirjaan. Vastaavasti asiakkaan henkilötietojen oikeellisuus voidaan varmistaa myös luotettavasta lähteestä, kuten esimerkiksi toisesta Säästöpankista. Pankki vastaa kuitenkin viime kädessä siitä, että tunnistamisvelvollisuus täytetään. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 12-14; Rahoitustarkastus 2007h).

Luonnollisen henkilön eli pankin henkilöasiakkaan henkilöllisyys voidaan todeta luotettavasta asiakirjasta tai sähköisellä varmenteella. Luotettavia ja viranomaisen myöntämiä tunnistamisasiakirjoja ovat voimassa olevat ajokortti, henkilökortti (poliisin 1.3.1999 jälkeen myöntämä), passi sekä kuvallinen Kela-kortti. Esimerkiksi väliaikainen ajokortti ei käy tunnistamisasiakirjana. Jos kyseessä on luonnollinen, mutta ulkomaalainen henkilö, henkilöllisyys voidaan todeta ainoastaan passista. Erityisestä syystä henkilöllisyyden todentaminen voi perustua myös muuhun kuin viranomaisen myöntämään luotettavaan asiakirjaan. Erityinen syy voi olla esimerkiksi se, että henkilöllä ei ole viranomaisen antamaa henkilöllisyyttä osoittavaa asiakirjaa. Tällaisessa yksittäistapauksessa henkilöllisyyden todentamisen luotettavuus perustuu tapauskohtaiseen kokonaisharkintaan. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 12-13; Rahoitustarkastus 2007h).

Oikeushenkilön eli yhteisön tai säätiön eli toisin sanoen pankin yritysasiakkaan henkilöllisyys tulee todeta luotettavalla asiakirjalla, joita ovat muun muassa kaupparekisteriote sekä vastaava ote julkisesta rekisteristä. Kun oikeushenkilöä tunnistetaan, selvitetään, että oikeushenkilö on olemassa sekä ketkä ovat oikeutettuja toimimaan oikeushenkilön puolesta. Henkilöllisyys tulee siis todentaa viranomaisen rekisteristä hankitulla ajantasaisella selvityksellä, jonka voi hankkia joko pankki tai oikeushenkilö itse. Erityisestä syystä selvitys voi olla myös muusta luotettavasta lähteestä hankittua. Erityinen syy voi olla esimerkiksi se, että muun lähteen tiedot perustuvat suoraan viranomaisen rekisteriin, tai se, että asiakas on valtiosta, jossa ei ole viranomaisrekisterejä tai ne ovat puutteelliset. Tässäkin tapauksessa henkilöllisyyden todentamisen luotettavuus perustuu tapauskohtaiseen kokonaisharkintaan. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 13).

Rahanpesuasetuksen 4 §:n mukaan asiakkaan henkilöllisyys voidaan myös etätunnistaa. Tämä tarkoittaa sitä, että asiakkaan on tunnistauduttava sähköisesti laatuvarmennetta tai muuta tietoturvallista ja todisteellista tunnistautumistekniikkaa käyttäen. Sähköisen laatuvarmennteen tulee täyttää sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa (14/2003) asetetut vaatimukset. Nooa Säästöpankissa etätunnistaminen tarkoittaa sitä, että tunnistautuminen tapahtuu Internet-pankin kautta, jonne asiakas kirjautuu omilla verkkopankkitunnuksillaan. Internet-pankin kautta asiakas voi luotettavasti laittaa pankille haluamiaan viestejä tai hakemuksia ja samalla tunnistautua. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 14; Rahoitustarkastus 2007h).

6.1.3 Tunnistamistiedot ja niiden säilyttäminen

Rahanpesulain 2 luvun 10 §:n mukaan asiakkaan tuntemista koskevat tiedot on säilytettävä luotettavalla tavalla viiden vuoden ajan. Tiedot on säilytettävä sekä yksittäisen liiketoimen että vakituisen asiakassuhteen päättymisestä sen mukaan, kumpi ajankohta on myöhäisempi. Pankin on säilytettävä rahanpesulain mukaan sekä luonnollisen että oikeushenkilön tuntemista koskevista tiedoista seuraavat tiedot:

- nimi, syntymäaika ja henkilötunnus;
- edustajana toimivan nimi, syntymäaika ja henkilötunnus;
- oikeushenkilön täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen;
- oikeushenkilön hallituksen tai vastaavan päättävän elimen jäsenten täydelliset nimet, syntymäajat ja kansalaisuudet;
- oikeushenkilön toimiala;
- tosiasiallisen edunsaajan nimi, syntymäaika ja henkilötunnus;
- henkilöllisyyden todentamisessa käytetyn asiakirjan nimi, asiakirjan numero tai muu tunnistetieto ja myöntäjä taikka kopio asiakirjasta;
- jos asiakas on etätunnistettu, tiedot todentamisessa käytetystä menettelystä tai lähteistä;
- 9 §:n 1 momentissa tarkoitettujen asiakkaan tuntemiseksi hankitut tarpeelliset tiedot, kuten tiedot asiakkaan toiminnasta, liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta, taloudellisesta asemasta, perusteet liiketoimen tai palvelun käytölle ja tiedot varojen alkupeleistä; ja
- 9 §:n 3 momentissa säädetyn selonottovelvollisuuden täyttämiseksi hankittu välttämättömät tiedot

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Nooa Säästöpankissa asiakkaan todentaessa henkilöllisyytensä esimerkiksi ajokortilla, tulee pankin kirjata ajokortista ylös ajokortin myöntäneen

viranomaisen tiedot sekä ajokortin anto- tai voimassaolopäivä. Jos asiakas tunnistaisi henkilöllisyytensä esimerkiksi passilla, tulee pankin ottaa passista ylös passin myöntäneen viranomaisen tiedot, passin numero sekä anto- tai voimassaolopäivä. Voimassaolopäivä on joka tapauksessa hyvä tarkistaa, koska samalla varmistutaan siitä, että asiakirja on voimassa eikä jo vanhentunut. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 15; Nooa Säästöpankki 2008).

Tunnistamistiedot on säilytettävä pankissa luotettavalla tavalla. Pankin tulee kirjata tunnistamistiedot omaan asiakirjaansa, esimerkiksi kassatositteeseen, tilisopimukseen, laina-asiakirjaan tai muuhun pankille jäävään asiakirjaan tai tiedostoon. Epäilyttävissä tapauksissa pankki voi pyytää asiakasta esittämään muita asiakirjoja henkilöllisyyden varmentamiseksi. Pankki voi myös tarvittaessa ottaa jäljennöksen tunnistamiseen käytetystä asiakirjasta. Tällöin tulee kuitenkin huomioida, että tietoja ei tule tarpeettomasti tallentaa. Lisäksi pankin tulee dokumentoida tunnistamistietoihin se, kuka tunnistamisen on tehnyt. Tunnistamistiedot säilytetään sitä varten, että varmistetaan niiden käytettävyys mahdollisissa myöhemmissä tutkimuksissa siten, että tapaukset ja tapahtumaketjut kyetään selvittämään. Tiedot on arkistoitava niin, että ne ovat helposti saatavilla ja siten, että arkistointi täyttää kirjanpitolain ja henkilötietolain vaatimukset. Jos tietoja säilytetään sähköisesti, on huolehdittava siitä, että ne saadaan vaikeuksitta selväkieliseen muotoon. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 15; Nooa Säästöpankki 2008; Rahoitustarkastus 2007a).

6.2 Huolellisuusvelvollisuus

Yksi rahanpesun torjunnan kulmakivistä on se, että Nooa Säästöpankki, muiden palveluntarjoajien ohella, noudattaa huolellisuusvelvollisuutta. Tällä tarkoitetaan huolellisuutta sekä asiakassuhteen alussa että sen aikana. Pankin tulee seurata asiakassuhteen kehitystä ja palvelujen käyttöä osana liiketoiminnan riskien ja sisäisen valvonnan järjestämistä. Tällöin seurataan esimerkiksi asiakkaiden käyttämiä rahoituspalveluita, talletuksia, maksuliikennettä ja sijoitustoimintaa. Jos asiakas tunnetaan, niin tällöin voidaan myös havaita poikkeavat tai epäilyttävät liiketoimet ja toimeksiannot. Huolellisuus tarkoittaa sitä, että pankki on ennen rahanpesuilmoituksen tekemistä selvittänyt käytettävissään olevin keinoin ilmoituksen aiheena olevan liiketoimen tarkoitusta ja perusteita. Pankin tulee olla myös laatinut sisäiset ohjeet asiakkaan tunnistamisesta sekä rahanpesun estämisestä. Tärkeää on myös se, että henkilökuntaa koulutetaan säännöllisesti. (Rahoitustarkastus 2007b).

Huolellisuusvelvollisuuden syntymiselle ei ole euromääräistä alarajaa. Velvollisuus ajankoh-taistuu, kun liiketoimi poikkeaa tavanomaisesta. Koska pankilla ei ole mahdollisuutta eikä syytäkään tutkia systemaattisesti kaikkia sen asiakkaiden toimia, huolellisuusvelvollisuuden piiriin eivät kuulu sellaiset liiketoimet, joilla on selkeä taloudellinen tai oikeudellinen peruste

tai jotka muutenkin rakenteeltaan tai määrältään kuuluvat normaalin liiketoiminnan piiriin. Huolellisuusvelvollisuuden tarkoituksena onkin siis varmistaa se, että pankki tuntee asiakkaansa ja niiden liiketoiminnan laadun ja laajuuden sekä perusteet pankin tarjoamien palvelujen käytölle. Pankki arvioi tämän tuntemuksensa perusteella, onko toimeksianto tai liiketoimi tavanomaisesta poikkeava. Liiketoimen poikkeavuus voi ilmetä rahanpesulain 9 §:n mukaan esimerkiksi seuraavista seikoista:

- liiketoimen rakenne tai suuruus poikkeaa tavanomaisesta;
- liiketoimi poikkeaa tavanomaisesta ilmoitusvelvollisen koon tai toimipaikan suhteen;
- liiketoimella ei ole ilmeistä taloudellista tarkoitusta; tai
- liiketoimi ei sovi yhteen asiakkaan taloudellisen tilanteen tai liiketoimien kanssa.

Pankin tulee kiinnittää erityistä huomiota tapauksiin, joissa yrityksen tai liiketoimen rakenne tai luonne on erityisen monimutkainen tai niissä on käytetty epätavallisia rahoitus- tai muita ratkaisuja. Samoin pankin on syytä selvittää tilanteet, joissa asiakkaan liikevaihto tai taloudellinen asema muulla tavalla äkillisesti paranee ilman aiemmin ennakoitua syytä. Myös tilanteissa, joissa asiakas ilmeisesti välttelee tunnistamisen suorittamista tai riittävän selvityksen antamista, on noudatettava erityistä huolellisuutta. Jos liiketoimi poikkeaa tavanomaisesta, pankin on käytettävissään olevin keinoin pyrittävä selvittämään perusteet ja tarkoitus sen palvelujen käytölle. Mikäli toimeksianto tai liiketoimi on poikkeava, pankille syntyy velvollisuus selvittää liiketoimen tai toimeksiannon tausta ja tarkoitus sekä siihen sisältyvien varojen alkuperä. Tämän selvityksen nojalla pankki arvioi, onko sen syytä tehdä epäilyttävää liiketoimintaa tai terrorismin rahoitusta koskeva ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 16-17).

6.2.1 Selonottovelvollisuus

Rahanpesulain 2 luvun 9 §:n mukaan pankin on hankittava tietoja asiakkaansa toiminnasta, tämän liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta sekä perusteet palvelun tai tuotteen käyttämiselle. Pankin on lisäksi järjestettävä asiakkaan toiminnan laatuun ja laajuuteen sekä riskeihin nähden riittävä seuranta sen varmistamiseksi, että asiakkaan toiminta vastaa sitä kokemusta ja tietoa, joka pankilla on asiakkaasta ja tämän toiminnasta. Pankin on lisäksi erityisesti kiinnitettävä huomiota liiketoimiin, jotka rakenteeltaan tai suuruudeltaan taikka pankin koon tai toimipaikan osalta poikkeavat tavanomaisesta. Samoin on meneteltävä, jos liiketoimilla ei ole ilmeistä taloudellista tarkoitusta tai ne eivät sovi yhteen sen kokemuksen tai tietojen kanssa, jotka pankilla on asiakkaasta. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 16-17; Nooa Säästöpankki 2008).

Pankilla on oikeus pyytää asiakkaalta selvitystä varojen tai muun omaisuuden alkuperästä. Omaisuuden alkuperää voidaan selvittää esimerkiksi kauppaa-, lahja- tai perinnönjakokirjalla, tullaus-, laivaus- tai vakuutusasiakirjalla tai laskulla. Huolellisuusvelvollisuuden täyttäminen edellyttää usein myös erilaisten selvitysten hankkimista muun muassa viranomaisrekistereistä. Liiketoimeen liittyvien varojen alkuperä on tarvittaessa selvitettävä kirjallisesti. Jos asiakkaalta pyydetään selvitystä liiketoimeen liittyvistä varoista, tulee pankin pyytää asiakasta täyttämään Suomen Pankkiyhdistyksen laatima Selvitys varojen alkuperä - lomaketta (Liite 2). Asiakkaan tulee täyttää lomakkeeseen omat henkilötietonsa tai vastaavasti yrityksen tai yhteisön tiedot sekä minkälaista pankkipalvelua käytetään. Lomakkeeseen tulee lisäksi selvittää tiedot varojen alkuperästä ja liitteeksi laittaa selvitykseen liittyvä kirjallinen aineisto, esimerkiksi kopio kauppakirjasta. Lopuksi asiakas päivää ja allekirjoittaa lomakkeen. Lisäksi pankin toimihenkilön tulee tunnistaa asiakas ja merkitä todentamisasiakirjan tiedot lomakkeeseen ja lopuksi omalla allekirjoituksellaan vahvistaa tiedot. Nooa Säästöpankissa nämä alkuperäiset ja allekirjoitetut selvityslomakkeet arkistoidaan. Lisäksi kopio selvityslomakkeesta tulee liittää esimerkiksi kassatositteen tai tilisopimuksen liitteeksi. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 16-17; Nooa Säästöpankki 2008).

Huolellisuusvelvollisuuden voidaan katsoa tulleen täytetyksi silloin, kun ilmoitusvelvollinen on saanut tyydyttävän selvityksen omaisuuden alkuperästä ja/tai käyttötarkoituksesta. Mikäli selvityksen jälkeenkään ei ole saatu riittävää selvitystä asiasta, on liiketoimesta tehtävä rahanpesun tai terrorismin rahoituksen epäilyä koskeva ilmoitus. Huolellisuusvelvollisuuden laiminlyönti on säädetty rangaistavaksi rahanpesulain 16 §:ssä. Piittaamattomuus huolellisuusvelvollisuudesta voi tietyissä tapauksissa tulla arvioitavaksi myös rikoslain 9 §:n mukaisena tuottamuksellisena rahanpesuna. Pankki voi esimerkiksi syyllistyä tuottamukselliseen rahanpesuun silloin, kun se avustaa tai neuvoa asiakasta sijoitustoiminnassa, peiteyhtiöiden perustamisessa ja varojen siirrossa, vaikka sillä on painava syy suhtautua epäillen varojen alkuperään. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 16-17; Rahoitustarkastus 2007b).

6.2.2 Hankittujen asiakirjojen säilyttäminen

Pankin on säilytettävä huolellisuusvelvollisuuden täyttämiseksi asiakkaalta pyydetty ja muutoin hankitut asiakirjat, joiden perusteella tapahtumien kulku on myöhemmin mahdollista arvioida. Pankin on varauduttava ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseen säilyttämällä huolellisuusvelvollisuuden nojalla asiakkaastaan selvittämänsä tiedot. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 17).

6.2.3 Henkilökunnan koulutus ja sisäinen ohjeistus

Huolellisuusvelvollisuuden noudattaminen edellyttää käytännössä, että pankilla on luotuna säännöllinen ohjeistus-, koulutus- ja yhteyshenkilöjärjestelmä. Järjestelmän avulla varmistetaan siitä, että kaikki pankin palveluksessa olevat henkilöt tuntevat rahanpesulain mukaiset velvoitteet. Uudet toimihenkilöt tulee aina kouluttaa, samoin sijaiset. Myös mahdollisen vahingonkorvausvastuun välttämiseksi on tarpeen, että pankki voi osoittaa, että riittävää huolellisuutta on noudatettu ja tästä on henkilöstöä ohjeistettu ja koulutettu. Nooa Säästöpankissa jokainen uusi toimihenkilö käykin pankin omassa Loisto-oppiverkossa Rahanpesun monet kasvot - koulutuksen. Lisäksi Nooan toimihenkilöitä tiedotetaan säännöllisin väliajoin rahanpesuasioissa ja aina silloin, kun tulee esimerkiksi muutoksia viranomaisohjeisiin tai lainsäädäntöön. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 17; Nooa Säästöpankki 2009c).

6.2.4 Yhteyshenkilö

Pankin on suositeltavaa nimetä yksi tai useampi yhteyshenkilö, joka ottaa vastaan pankin omasta piiristä tulevat ilmoitukset, säilyttää ne ja toimittaa edelleen rahanpesun selvittelykeskukselle. Nooa Säästöpankissa nimettynä yhteyshenkilönä toimii pankin turvallisuuspäällikkö. Pankin yhteystiedot yhteyshenkilötietoineen tulee toimittaa rahanpesun selvittelykeskukselle. Selvittelykeskus toimittaa nimetyille yhteyshenkilölle ilmoituksia koskevan palautteen sekä mahdollisen muun rahanpesua tai epäiltyä terrorismin rahoitusta koskevan informaation. Pankin toiminimessä tai muissa yhteystiedoissa tapahtuneet muutokset, kuten yhteyshenkilön vaihdokset, ilmoitetaan myös selvittelykeskukselle. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 17; Nooa Säästöpankki 2009c).

6.3 Ilmoitusvelvollisuus

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa ovat keskeisessä asemassa eri toimialoja edustavat ilmoitusvelvolliset. Suomessa ilmoitusvelvollisiksi on asetettu sellaiset toimialat, joilla on erinomaiset mahdollisuudet havaita normaalin toimintansa puitteissa rahanpesua tai joita voidaan käyttää hyväksi rahanpesussa. Ilmoitusvelvollisia elinkeinonharjoittajia ovat muun muassa seuraavat:

- Luotto- ja rahoituslaitokset
- Ulkomaisen luotto- ja rahoituslaitoksen sivukonttorit ja edustustot
- Liike- tai ammattitoimintana muuta maksuliikettä kuin luottolaitostoiminnassa annettussa laissa tarkoitettua yleistä maksujenvälitystä harjoittavat
- Sijoituspalveluyritykset
- Rahastoyhtiöt ja säilytisyhteisöt

- Arvopaperikeskus
- Rajoitettua luottolaitostointia harjoittava osakeyhtiö tai osuuskunta
- Vakuutusyhtiöt
- Vakuutuksenvälittäjät

Jos ilmoitusvelvollisella eli tässä tapauksessa Nooa Säästöpankilla on syytä epäillä liiketoimeen sisältyvien varojen tai muun omaisuuden laillista alkuperää tai terrorismin rahoitusta, sen on keskeytettävä liiketoimi lisäselvityksiä varten tai kieltäydyttävä siitä. Ilmoituksen kohteena olevalle liiketoimelle ei ole säädetty euromääräistä alarajaa. Liiketoimi voidaan kuitenkin suorittaa, jos liiketoiminta ei voida jättää toteuttamatta tai jos liiketoimen keskeyttäminen tai siitä kieltäytyminen todennäköisesti vaikeuttaisi liiketoimen edunsaajan selville saamista. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 6-18).

Ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta on tehtävä viipymättä rahanpesun selvittelykeskukselle. Ilmoitus tulee tehdä silloin kun pankki on suorittanut liiketoimen, keskeytetty liiketoimi on selvitysten jälkeen epäilyttävä, pankki on kieltäytynyt suorittamasta epäilyttävää liiketoimintaa tai kun pankki saa liiketoimen suoritettuaan tietoonsa sellaisen seikan, jonka vuoksi liiketoimi osoittautuu epäilyttäväksi. Ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta ei ole rikosilmoitus, eikä sen tekeminen edellytä rikoksen laadun tai tunnusmerkkien tuntemista. Ilmoituksen teko ei merkitse sitä, että asiakassuhde on päätettävä. Ilmoituksen tekoa ei saa kuitenkaan paljastaa asiakkaalle. Usein epäilyttävä tilanne havaitaan vasta jälkeinpäin. Tällaisissa tilanteissa asia tulee tutkia ja tapauksen mukaan ilmoittaa siitä rahanpesun selvittelykeskukselle. Rahanpesuepäilyä koskeva ilmoitusvelvollisuus on poikkeus salassapitomääräyksistä. Tämän vuoksi ilmoitusvelvollinen ei joudu vahingonkorvausvastuuseen asiakkaalle aiheutuvasta taloudellisesta vahingosta, joka johtuu esimerkiksi liiketoimen keskeyttämisestä, selvittämisestä tai ilmoituksesta rahanpesun selvittelykeskukselle. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 18; Rahoitustarkastus 2007c).

6.3.1 Epäilyttävä liiketoimi

Rahanpesulain 10 §:n mukaan ilmoitusvelvollisen on viipymättä ilmoitettava selvittelykeskukselle, jos ilmoitusvelvollisella on syytä epäillä liiketoimeen sisältyvien varojen tai muun omaisuuden laillista alkuperää tai varoja käytettävän terrorismin rahoittamiseen. Ilmoituksen kohteena olevalle liiketoimelle ei ole rahanpesulaissa säädetty mitään euromääräistä alarajaa. Liiketoimella tarkoitetaan tapahtumaa, jossa ilmoitusvelvollinen, eli tässä tapauksessa pankki, suorittaa siltä pyydetyn tai sen ja asiakkaan välisen sopimuksen nojalla sovitun toimenpiteen. Liiketoimen kohteena olevat varat on ymmärrettävä laajasti. Liiketoimeen sisältyvillä varoilla tarkoitetaan liiketoimeen kokonaisuutena sisältyvää varallisuutta. Näin ollen vakuutus- kuten muissakin sopimussuhteissa myös sopimuksen kohteena oleva varallisuus kuuluu

täysimääräisesti liiketoimen kohteena oleviin varoihin. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 18).

Epäilyttävästä liiketoimesta on kyse silloin, kun pankki katsoo, että toimenpide on asianomaisen toimialan palvelujen tarjoamisesta saatujen yleisten kokemusten perusteella selkeästi tavanomaisesta poikkeava. Tällöin on mahdollista, että asianomaisen pankin palveluja käytetään tai aiotaan käyttää rikollisesta toiminnasta peräisin olevien varojen tai muun omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän tai sijainnin tai niihin kohdistuvien määräämistointen tai oikeuksien peittämiseen tai häivyttämiseen tai terrorismin rahoittamiseen. Rajaa toisaalta tavanomaisesta poikkeavien ja toisaalta epäilyttävien ja ilmoitettavien liiketoimien välille ei voida tyhjentävästi määritellä, vaan raja määräytyy kokonaisarvioinnin perusteella. Esimerkiksi, jos asiakas ei anna huolellisuusvelvollisuuden täyttämiseksi pyydettyä selvitystä tai annettu selvitys on pankin arvion mukaan epäluotettava, tulee pankin harkita ilmoituksen tekemistä selvittelykeskukselle. Samoin on meneteltävä, jollei liiketoimen peruste ja varojen alkuperä pankin hankkimien selvitysten avulla riittävästi selviä. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 18-19).

Pankin mahdollisuus arvioida ja selvittää sen palveluja käyttävän asiakkaan toimenpiteiden taloudellista tarkoitusta ja lainmukaisuutta on rajallinen. Pankin tehtäviin ei kuulu sen arvioiminen, mistä rikoksesta mahdollisesti on kysymys tai ylittykö esitutkintakynnys. Varojen alkuperän ja liiketoimen todellisen luonteen selvittäminen rikosoikeudellisten tunnusmerkkien mukaisena tekona jää aina jälkikäteisarvioinnin varaan. Jos asiassa on syytä epäillä rikoksen tapahtuneen, siirtää selvittelykeskus asian esitutkintaan. Vasta epäilyttävän liiketoimen selvittämisen yhteydessä sekä mahdollisessa esitutkinnassa voidaan tarkemmin selvittää, mitä rikosoikeudellisia tunnusmerkistöjä teko täyttää. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 19).

Toimintavaihtoehdon valinta on tehtävä tapauskohtaisesti. Pankin tulisi aina pyrkiä toimimaan siten, ettei epäilyttävään liiketoimeen sisältyviä varoja tai muuta omaisuutta siirretä viranomaisten ulottumattomiin. Jos ilmoitusvelvollisella on syytä epäillä liiketoimeen sisältyvien varojen tai muun omaisuuden laillista alkuperää taikka niitä käytettävän terrorismin rahoitukseen, sen on keskeytettävä liiketoimi lisäselvityksiä varten tai kieltäydyttävä siitä. Jos liiketoiminta ei voida jättää toteuttamatta tai jos liiketoimen keskeyttäminen tai siitä kieltäytymisen todennäköisesti vaikeuttaisi liiketoimen edunsaajan selville saamista, voidaan liiketoimi kuitenkin suorittaa, minkä jälkeen asiasta on välittömästi tehtävä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle. Rahanpesulain 10 §:n mukaan ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta on tehtävä selvittelykeskukselle viipymättä, kun ilmoitusvelvollinen on suorittanut liiketoimen, keskeytetty liiketoimi on selvitysten jälkeen epäilyttävä, ilmoitusvelvollinen on kieltäytynyt suorittamasta epäilyttävää liiketoiminta tai kun ilmoitusvelvollinen saa liiketoimen suoritettuaan tie-

toonsa sellaisen seikan, jonka vuoksi liiketoimi osoittautuu epäilyttäväksi. Ilmoituksen tekemisessä on pyrittävä toimimaan mahdollisimman nopeasti, jotta ilmoituksen kohteena olevia varoja tai muuta omaisuutta ei onnistuta siirtämään viranomaisten ulottumattomiin. Ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta ei ole rikosilmoitus, joten kynnys sen tekemiseen on pidettävä riittävän alhaisella tasolla. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 19).

6.3.2 Ilmoituksen sisältö

Rahanpesun selvittelykeskukselle tehtävä ilmoitus rahanpesuepäilystä voidaan tehdä vapaa-
muotoisesti. Edellytyksenä kuitenkin on, että ilmoitus laaditaan siten, että sen perusteella selvittelykeskuksella on mahdollisuus arvioida tapahtumien kulku. Ilmoituksesta tulee ilmetä vähintään seuraavat tiedot:

- Ilmoituksen tekijä ja hänen yhteystietonsa
- Ilmoittajan havainnot epäilyttävästä tapauksesta ja sen taustoista, lisäksi on mainittava syy, joka tekee liiketoimesta epäilyttävän
- Tiedot liiketoimeen osallistuneista luonnollisista henkilöistä
 - nimi
 - suomalainen henkilötunnus, jos henkilöllä tämä on
 - ulkomaalaisen henkilön kansalaisuus, mikäli hänellä ei ole suomalaista henkilötunnusta, ilmoitetaan myös passin tai muun matkustusasiakirjan numero tai muu tunnistetieto
- Tiedot liiketoimeen osallisista oikeushenkilöistä
 - oikeushenkilön täydellinen nimi
 - mahdollinen rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen
 - oikeushenkilön hallituksen tai vastaavan päättävän elimen jäsenet
 - oikeushenkilön puolesta tai asiamiehenä toimivat
- Epäilyttävän liiketoimen laatu (esim. kiinteistönkauppa, tilinavaus, arvopaperikauppa)
- Liiketoimeen sisältyvien varojen tai muun omaisuuden määrä ja valuutta
- Varojen tai muun omaisuuden alkuperä ja kohde
- Onko liiketoimi suoritettu, onko se keskeytetty vai onko siitä kieltäydytty
- Liittyykö ilmoitus epäilyyn varojen alkuperästä vai terrorismin rahoituksesta
- Tiedot ja asiakirjat, joilla saattaa olla merkitystä tapauksen selvittämiseksi
- Ilmoittajan omat havainnot tapahtuneesta ja taustoista

Käytännössä vaadittavien tietojen laajuus ja tarkkuus riippuu kustakin yksittäistapauksesta sekä elinkeinoalasta ja liiketoiminnan luonteesta. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 20; Rahoitustarkastus 2007c).

Rahanpesulain 12 §:n mukaan selvittelykeskuksella on oikeus päällystään kuuluvan poliisimiehen kirjallisesta pyynnöstä saada rahanpesun selvittämisessä tarvittavia tietoja salassapitosäännösten estämättä. Ilmoituksen tekoa ei saa paljastaa sille, johon epäily kohdistuu. Ilmoituksen tekemistä ei saa paljastaa muullekaan henkilölle, jollei tämä tarvitse tietoa rahanpesun estämistä ja selvittämistä varten. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti sekä ilmoituksen tekemisen paljastaminen on säädetty rangaistavaksi teoksi. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 20).

6.3.3 Rahanpesuilmoitukset Nooa Säästöpankissa

Nooa Säästöpankissa rahanpesuasioden yhteyshenkilönä toimii pankin turvallisuuspäällikkö. Turvallisuuspäällikkö ottaa vastaan pankin henkilökunnan tekemät rahanpesuilmoitukset ja välittää ne edelleen Säästöpankkiryhmälle. Tarvittaessa ilmoitus menee Säästöpankkiryhmältä vielä edelleen eteenpäin rahanpesun selvittelykeskukseen. Nooalla ei ole valmista lomaketta rahanpesuilmoituksen tekoon vaan ilmoitus tehdään vapaamuotoisesti. Ilmoituksesta tulee ilmetä edeltävässä kappaleessa 6.3.2 mainitut asiat ja mukaan tulee liittää tarpeen mukaan esimerkiksi kopio tilitapahtumista. Nooa Säästöpankissa tehdyt rahanpesuilmoitukset liittyvät useimmiten siihen, että asiakkaan tilillä on tapahtumia, jotka ovat poikkeuksellisia joko määrältään tai muuten suhteutettuna asiakkaan liiketoimintaan, aikaisempaan tilinkäyttöön tai kyseisellä alalla tavanomaiseen liiketoimintaan. Nooan turvallisuuspäällikkö kertoi esimerkitapauksen, jossa asiakas talletti toistuvasti tililleen suuren määrän 20 euron seteleitä. Kun asiakkaalta kysyttiin mistä rahat ovat peräisin, hän kertoi nostaneensa varat automaatilta tai vaihtoehtoisesti kertoi, että setelit olivat jääneet yli ulkomaanmatkalta. Nooan toimihenkilöllä heräsi kuitenkin epäily rahanpesusta ja hän teki ilmoituksen pankin turvallisuuspäällikölle. Jatkotoimista, tai siitä oliko rahanpesuepäily aiheellinen, emme valitettavasti saaneet tietoa. (Nooa Säästöpankki 2009c).

6.4 Toimeksiannosta kieltäytyminen

Pankin ei tulisi ryhtyä liiketoimeen, jos asiakkaan henkilöllisyyttä ei voida luotettavasti todentaa tai vastaavasti, jos asiakas yrittää peitellä päämiehensä henkilöllisyyttä. Pankin tuleekin tällaisessa tilanteessa harkita asiakassuhteesta tai liiketoimesta kieltäytymistä. Nooa Säästöpankissa onkin käytäntönä, että uuden asiakkaan ollessa kyseessä, asiakassuhdetta ei perusteta, jos henkilöllisyyttä ei voida luotettavasti todentaa. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 10).

6.5 Velvollisuuksien laiminlyönti

Ilmoitusvelvollinen on velvollinen korvaamaan taloudellisen vahingon, joka asiakkaalle on aiheutunut liiketoimen selvittämisestä, epäilyttävästä liiketoimesta ilmoittamisesta, liiketoimen keskeyttämisestä tai liiketoimesta kieltäytymisestä. Tämä tapahtuu kuitenkin vain silloin, jos ilmoitusvelvollinen ei ole noudattanut sellaista huolellisuutta, jota häneltä olosuhteet huomioon ottaen voidaan kohtuudella vaatia. Ilmoitusvelvollisen korvausvelvollisuudesta on muutoin voimassa, mitä vahingonkorvauslaissa (412/1974) säädetään. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 25).

6.5.1 Vahingonkorvausvastuu

Liiketoimen selvittämisestä, epäilyttävästä liiketoimesta ilmoittamisesta, liiketoimen keskeyttämisestä tai siitä kieltäytymisestä saattaa aiheutua asiakkaalle taloudellista vahinkoa. Jos ilmoitusvelvollinen on edellä mainittuihin, lain vaatimiin toimenpiteisiin ryhtyessään noudattanut olosuhteet huomioon ottaen kohtuullista huolellisuutta, ei hän rahanpesulain 15 §:n mukaan ole vastuussa asiakkaalle mahdollisesti aiheutuvasta taloudellisesta vahingosta. Kun laissa on asetettu ilmoitusvelvolliselle velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin epäilyttävissä tapauksissa, ei sitä voida asettaa taloudelliseen vastuuseen siitä, että jälkepäin käykin selville, että kysymyksessä ei ole ollut rahanpesuna, terrorismin rahoituksena tai jonakin alkurikoksena rangaistava liiketoimi. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 25).

6.5.2 Seuraamukset velvollisuuksien laiminlyönnistä ja rikkomisesta

Rahanpesulain 16 §:n mukaan ilmoitusvelvollinen voidaan tuomita tunnistamisvelvollisuuden rikkomisesta sakkoon, jos tunnistamisvelvollisuutta ei täytetä tai asiakkaan tunnistamistietoja ei säilytetä vaaditulla tavalla. Lisäksi Rahanpesulain 16 a §:n mukaan henkilö, joka tahallaan tai huolimattomuudesta jättää tekemättä epäilyttävää liiketointa koskevan ilmoituksen tai paljastaa henkilölle tästä tehdyn ilmoituksen, voidaan tuomita rahanpesun ilmoitusrikkomuksesta sakkoon. Samoin ilmoitusrikkomuksesta voidaan tuomita sakkoon myös silloin, kun ilmoitusvelvollinen jättää tahallaan tai huolimattomuudesta täyttämättä huolellisuusvelvollisuutensa eikä sen vuoksi havaitse ilmoitusvelvollisuutensa olemassaoloa. Rahanpesulain 16 b §:n mukaan henkilö joka tahallaan tai huolimattomuudesta jättää tekemättä rahanpesulain 13 a §:n mukaisen ilmoituksen maksuliikenteen harjoittamisesta, voidaan tuomita sakkoon ilmoitusvelvollisuuden rikkomisesta. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 25).

6.6 Ilmoitus maksuliiketoiminnasta

Velvollisuus tehdä ilmoitus maksuliikennetoiminnasta koskee yrityksiä, jotka harjoittavat rahan tai arvon siirtämistoimintaa. Rahanpesuasetuksessa on kuitenkin määritelty, että tämä ilmoitusvelvollisuus koskee kaikkia muita yrityksiä paitsi pankkeja. Ilmoitus maksuliiketoiminnasta tehdään Etelä-Suomen lääninhallitukselle. Ilmoituksessa on oltava tiedot toiminnan harjoittajasta ja ilmoituksessa tarkoitetusta toiminnasta. Rahanpesulain 13 a §:ssä tarkoitettuun ilmoitukseen maksuliiketoiminnasta on sisällytettävä ainakin seuraavat tiedot:

- Yksityisen elinkeinonharjoittajan täydellinen nimi ja henkilötunnus tai tämän puuttessa syntymäaika sekä toiminimi, mahdollinen aputoiminimi, kaupparekisterinumero ja jokaisen sellaisen toimipaikan käyntiosoite, josta maksuliiketoimintaa harjoitetaan
- Suomalaisen oikeushenkilön toiminimi, mahdollinen aputoiminimi, kaupparekisterinumero ja jokaisen sellaisen toimipaikan käyntiosoite, josta maksuliiketoimintaa harjoitetaan
- Ulkomaisen oikeushenkilön Suomessa rekisteröimän sivuliikkeen toiminimi, kaupparekisterinumero ja jokaisen sellaisen toimipaikan käyntiosoite, josta maksuliiketoimintaa harjoitetaan sekä
- Kuvaus harjoitettavan toiminnan laadusta ja laajuudesta

Etelä-Suomen lääninhallitukselle on ilmoitettava viipymättä myös ilmoitettujen tietojen muutoksista ja toiminnan lakkaamisesta. Etelä-Suomen lääninhallitus pitää luetteloa maksuliiketoiminnastaan ilmoituksen tehneistä rahanpesulain 3 §:n 1 momentin 13 kohdassa tarkoitettua maksuliikettä harjoittavista ja maksuliikettä harjoittavista rahoituslaitoksista. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009, 21).

7 Keväällä 2009 voimaan tuleva päivitetty rahanpesustandardi

Rahoitustarkastuksen standardi 2.4 annettiin 10.6.2005 ja se tuli voimaan 1.9.2005. Standardiin 2.4 on koottu asiakkaan tuntemiseen ja asiakassuhteiden riskienhallintaan liittyviä menettelytapoja rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen näkökulmasta. Standardin tavoitteena on muun muassa:

- edistää huolellisia ja yhtenäisiä menettelytapoja rahoitusmarkkinoilla
- edistää valvottavien asiakassuhteisiin liittyvää riskienhallintaa sekä
- edistää rahoitusjärjestelmän ja markkinoiden väärinkäytön ehkäisemistä ja paljastamista.

Standardin 2.4 muuttamisessa on otettu huomioon laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä (503/2008), joka tuli voimaan 1.8.2008, ja valtioneuvoston asetus rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (616/2008), joka tuli voimaan 15.10.2008. Uudella lailla ja asetuksella toteutettiin Suomessa Euroopan Unionin kolmas rahanpesudirektiivi. Standardiluonnos 2.4 sisältää sekä sitovaa sääntelyä asiakkaiden tuntemisvelvollisuudesta ja rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvästä riskienhallinnasta että ohjeita uuden rahanpesulain ja uudistukseen liittyvien muiden lakien säännösten soveltamisesta. Valmistelun lähtökohtana on ollut, että standardissa ei anneta toimialakohtaisia erityisohjeita, mikä puolestaan jättää tilaa muun muassa mahdolliselle alan itsesääntelylle. Näin voidaan esimerkiksi luoda parhaat käytänteet alakohtaisesti. Standardiluonnos 2.4 on laitettu jakeluun muun muassa Suomen Pankille, Valtiovarainministeriölle, Finanssialan keskusliitolle, Säästöpankkiliitolle ja Keskusrikospoliisille. Rahoitustarkastus on pyytänyt näiltä toimijoilta lausunnon muutetusta standardista. Toimijoiden tuli arvioida launnonnoissaan luonnosten kattavuutta, sisältöä ja rakennetta sekä antaa ehdotuksia niiden kehittämisestä viimeistään 31.1.2009 mennessä. Tämä tarkoittaa siis sitä, että näitä seuraavaksi käsittelemämme standardiluonnoksessa 2.4 mainittuja asioita saatetaan vielä muuttaa. Tavoitteena on, että lopullinen standardiluonnos tulee voimaan kevään 2009 kuluessa. (Rahoitustarkastus 2008a; 2008c).

7.1 Standardin tavoitteet

Standardiin 2.4 liittyvän sääntelyn uudistamisella pyritään kehittämään rahoitusmarkkinoilla noudatettavia menettelytapoja ja riskienhallintaa, jotta rahanpesua, terrorismin rahoittamista sekä rahoitusjärjestelmän väärinkäyttöä, voitaisiin estää ja paljastaa. Standardissa 2.4 käsitellään asiakkaan tuntemiseen sekä asiakassuhteiden riskienhallintaan liittyviä menettelytapoja rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen näkökulmasta. Rahoitustarkastus (Finanssivalvonta) pitää tärkeänä, että valvottavat kehittävät asiakassuhteisiin liittyviä menettelytapojansa ja riskienhallintaansa riskiperusteisen toimintamallin mukaisesti. Se arvostaa myös valvottavia edustavien järjestöjen pyrkimyksiä kehittää jäsentensä yhtenäisiä menettelytapoja. Standardin tavoitteena on auttaa Rahoitustarkastuksen (Finanssivalvonnan) valvottavia noudattamaan rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvää lainsäädäntöä ja kansainvälisiä käytänteitä sekä edistää huolellisia ja yhtenäisiä menettelytapoja rahoitusmarkkinoilla.

- Valvottavat noudattavat kaikessa toiminnassaan huolellisesti asiakkaiden tuntemiseksi asetettuja velvollisuuksia.
- Valvottavat tunnistavat omaan toimintaansa, tuotteisiinsa ja asiakassuhteisiinsa liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit.

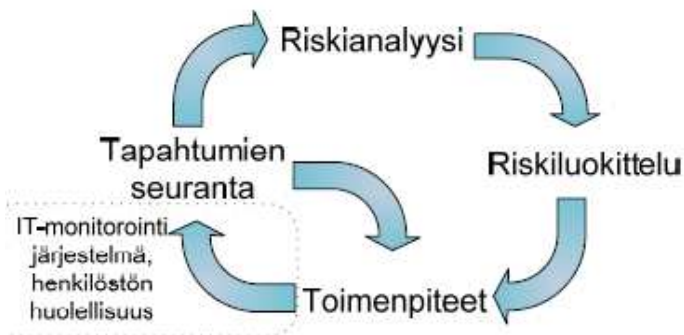
- Valvottavat kehittävät asiakkaan tuntemiseen liittyviä menettelytapojansa sekä riskienhallintaansa ja sisäistä valvontaansa siten, että ne voivat hallita ja vähentää tunnistettuja riskejä. (Rahoitustarkastus 2008d, 7-8).

7.2 Uuden standardin eroavaisuudet vanhaan

Standardiluonnoksessa 2.4 on muutettu alkuperäisen standardin luku 5 - asiakkaan tunteminen - lähes kokonaan. Uusia lukuja ovat muun muassa riskiperusteinen lähestymistapa, tuntemistietojen hankkiminen asiakkaasta ja Euroopan Unionin asetus maksajaa koskevien tietojen toimittamisesta varainsiirtojen mukana. Lisäksi esimerkiksi todentamisasikirjat -lukuun on tehty joitakin muutoksia. Näihin uusiin lukuihin tutustummekin seuraavaksi tarkemmin. (Rahoitustarkastus 2008a).

7.2.1 Riskiperusteinen lähestymistapa

Riskiperusteinen lähestymistapa tarkoittaa sitä, että valvottava luo itsellensä omaan toimintaansa soveltuvat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvät menettelytavat ja riskienhallintamenetelmät. Jotta tällainen menetelmä saataisiin luotua, on valvottavan kartoitettava omaan toimintaansa, tuotteisiinsa, palveluihinsa, teknologian kehitykseen ja asiakassuhteisiin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskit riskiperusteisella arvioinnilla. Riskiperusteinen arviointi tarkoittaa siis sitä, että valvottavan tulee tunnistaa toimintaansa liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit riskianalyysin ja riskiluokittelun avulla (kuvio 6). Tämän jälkeen valvottavan tulee kehittää sellaiset toimenpiteet, joilla pystytään hallitsemaan ja vähentämään riskejä. Tapahtumien seurannan tavoitteena on kehittää asiakkaan tuntemista ja tehostaa tavallisuudesta poikkeavien ja epäilyttävien liiketoimien havaitsemista. Alla oleva kuvio 6 selventää riskiarviointiprosessia. (Rahoitustarkastus 2008d, 15).

Kuvio 6: Riskien hallinta ja jatkuva seuranta
(Rahoitustarkastus 2008d, 15).

Valvottava voi jakaa asiakkaansa, tuotteensa, palvelunsa ja jakelukanavansa erilaisiin riskikategorioihin. Näissä kategorioissa noudatetaan valvottavan päättämiä menettelytapoja asiakkaan tuntemiseksi. Riskiperusteisen arvioinnin käyttäminen mahdollistaa valvottavalle sen, että suurempi riskisiin asiakkaisiin ja palveluihin sovelletaan laajempia menettelyjä kuin mitä asiakkaan tunteminen tavallisesti edellyttää. Vastaavasti yksinkertaistettu menettely taas mahdollistaa vähäisemmät toimet tietojen hankkimiseksi asiakkaasta. Riskiarvio asiakkaasta tulee pitää ajan tasalla koko asiakassuhteen ajan. Esimerkiksi uuden palvelun tai tuotteen käyttöönoton myötä vähäriskinen asiakassuhde voi muuttua suurempiriskiseksi ja siksi asiakkaan tuntemistiedot on päivitettävä. Alla olevassa kuviossa 7 on esimerkki siitä, miten asiakkaan tuntemiseen liittyvä riskiluokittelu voidaan tehdä. (Rahoitustarkastus 2008d, 15-16).

	Riskiryhmä	Riskiluokittelu	Jatkuva seuranta
Asiakkaaseen liittyvä riski	"Harmaan talouden" toimiala	suuri	tehostettu
	Suomen viranomainen	alhainen	normaali
	Palkansaaajakotitalous	normaali	normaali
	Monimutkainen omistusrakenne	suuri	tehostettu
Tuotteeseen liittyvät riskit	Ulkomaanmaksut	normaali/suuri	normaali/tehostettu
	Kauppan rahoitus	normaali/suuri	normaali/tehostettu
	Johdannaiset	normaali/suuri	normaali/tehostettu
Liiketoimeen liittyvä riski	Liittymäkohta riskivaltioon	suuri	tehostettu
	Käteismaksut ja nostot	normaali/suuri	normaali/tehostettu
	Monimutkainen rakenne	suuri	tehostettu
Muut riskit	Asiamiehet, ulkoistetut palvelut, oma henkilökunta	normaali/suuri	normaali/tehostettu

Kuvio 7: Esimerkki asiakkaan tuntemiseen liittyvästä riskiluokittelusta

Valvottavan tulee noudattaa sellaisia menettelyjä ja sisäistä valvontaa, että se voi perustella ja osoittaa valvojalle, miten se on arvioinut asiakassuhteisiin ja toimintaan liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit, miten se tuntee asiakkaansa, miten se seuraa liiketoimia ja palvelujen käyttöä ja miten se on noudattanut selonotto- ja ilmoitusvelvollisuutta. Jos asiakas esimerkiksi muodostaa tavanomaista suuremman riskin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen näkökulmasta tai ei muutoin sovi valvottavan liiketoimintastrategiaan, valvottavan ei tarvitse perustaa asiakassuhdetta tai tarjota palveluja tällaiselle asiakkaalle. Tämä

tarkoittaa siis sitä, että valvottavalla on mahdollisuus valita asiakkaansa. Lainsäädännössä on kuitenkin määritelty lisäksi tiettyjä peruspankkipalveluita, joiden tarjoamisesta talletuspankki ei pääsääntöisesti voi kieltäytyä. (Rahoitustarkastus 2008d, 17).

7.2.2 Todentamisasiakirjat

Standardiluonnoksen 2.4 mukaan luonnollisen henkilön henkilöllisyyden todentamiseen voidaan käyttää seuraavia voimassa olevia suomalaisen viranomaisen myöntämiä tunnistamisasiakirjoja:

- Ajokortti
- Passi (myös muukalaispassi ja diplomaattipassi)
- Poliisiviranomaisen myöntämä henkilökortti
- Kuvallinen KELA-kortti
- Pakolaisen matkustusasiakirja

Lisäksi voidaan käyttää myös ulkomaisen viranomaisen myöntämää passia tai henkilötodistusta, jota voidaan käyttää matkustusasiakirjana. Standardissa 2.4 henkilötodistus hyväksyttiin vain Pohjoismaiden kansalaiselta. Uuden standardin tullessa voimaan tarkoittaa tämä siis sitä, että myös esimerkiksi muiden Euroopan maiden kansalaiset voivat tunnistautua Suomessa henkilötodistuksen avulla. (Rahoitustarkastus 2008c; 2008d).

7.2.3 Tuntemistietojen hankkiminen asiakkaasta

Riippumatta siitä, millä tavalla asiakas tunnistetaan ja hänen henkilöllisyytensä todennetaan asiakassuhdetta perustettaessa, valvottavan on hankittava tietoja asiakkaan toiminnasta, tämän liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta sekä perusteet palvelun ja tuotteen käyttämiselle. Asiakkaan tuntemiseksi hankittavia tarpeellisia tietoja ovat lisäksi tiedot asiakkaan taloudellisesta asemasta ja varojen alkuperästä. Asiakkaan antamia tietoja tulee verrata julkisista rekistereistä saataviin tietoihin, esimerkiksi väestörekisterin, luottotietorekisterin ja kaupparekisterin tietoihin. Arvioidessaan asiakassuhteeseen sisältyviä riskejä valvottavalla on oikeus tarkistaa asiakkaan luottotiedot myös asiakassuhdetta perustettaessa. Valvottavalla on oltava riittävästi tietoa asiakkaan toiminnasta, jotta se voi seurata asiakassuhteita ja liiketoimia jatkuvasti ja havaita tavanomaisesta poikkeavat liiketoimet. Jos valvottava oman riskikartoituksensa tai muiden saatavilla olevien tietojen perusteella arvioi, että asiakkaan toimintaan liittyy tavanomaista suurempi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski, asiakkaan tuntemiseen tulee soveltaa tehostettua menetelmää. Tietyissä tapauksissa valvottava voi puolestaan noudattaa yksinkertaistettua menettelyä. (Rahoitustarkastus 2008d, 24-29).

Rahanpesulain mukaan valvottavan tulee noudattaa asiakkaan tuntemista koskevia velvoitteita tehostetusti, jos asiakkaaseen, palveluun, tuotteeseen tai liiketoimeen liittyy tavanomaista suurempi rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski tai jos asiakkaalla on liittymä valtiioon, jonka rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämis- ja selvittelyjärjestelmä ei täytä kansainvälisiä velvoitteita. Tehostettuja toimia tulee noudattaa asiakkaisiin, joiden kanssa asiakassuhde alkaa ilman henkilökohtaista tapaamista. Lisäksi asiakassuhde poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön, hänen perheenjäsenensä tai läheisen yhtiökumppaninsa kanssa edellyttää tehostettua tuntemismenettelyä. Myös Euroopan talousalueen rajat ylittävä kirjeenvaihtajapankkisuhde tai vastaava liikesuhde on esimerkki tästä. Valvottavalla voi myös olla omaan riskiarvioon perustuvia muitakin asiakassuhteita, joihin se soveltaa tehostettua menettelyä. Tehostettu tuntemisvelvollisuus tarkoittaa muun muassa normaalia laajempaa selvitystä asiakkaan toiminnasta ja palvelujen käytöstä, esimerkiksi normaalia tarkempaa selvitystä tosiasiallisesta edunsaajasta tai kattavampaa dokumentaatiota asiakassuhteen laadusta. Jatkuvassa seurannassa tulee erityisesti huomioida ne asiakassuhteet, jotka ovat tehostetun tuntemisen piirissä. Rahanpesulain mukaan valvottava voi myös soveltaa yksinkertaistettua tuntemismenettelyä. Tällä tarkoitetaan sitä, että valvottavan ei tarvitse tehdä kaikkia niitä toimenpiteitä, joita se normaalisti tekee asiakkaan tunnistamiseksi ja tuntemiseksi. Yksinkertaistettu menettely perustuu siihen, että asiakkaasta on saatavilla julkista ja luotettavaa tietoa ja asiakkaan toiminta on läpinäkyvää. (Rahoitustarkastus 2008d, 24-29).

7.2.4 Euroopan Unionin asetus

Euroopan Unioni on antanut asetuksen 1781/2006 maksajaa koskevien tietojen toimittamisesta varainsiirtojen mukana. Vanhassa standardissa tätä asetusta ei vielä ollut. Tämän maksajantietoasetuksen tavoitteena on parantaa viranomaisten mahdollisuuksia jäljittää rikolliseen toimintaan ja erityisesti terrorismin rahoittamiseen ja rahanpesuun liittyviä varainsiirtoja. Asetuksen avulla pyritään siihen, että valtioiden rajat ylittävissä maksuissa on riittävät tiedot maksun alkuperäisestä lähettäjistä, jolloin anonyymit ja puutteellisin tiedoin varustetut maksut vähenisivät. Asetuksen tarkoituksena ei kuitenkaan ole tarpeettomasti häiritä maksujärjestelmien toimintaa. Maksajantietoasetus edellyttää, että lähetettävän varainsiirron mukana on asetuksen edellyttämät tiedot maksun lähettäjistä. EU:n alueen ulkopuolelta saapuvissa tai sen ulkopuolelle lähtevissä maksuissa tulee olla asetuksen edellyttämät täydelliset tiedot maksun lähettäjistä: maksajan nimi, osoite ja tilinumero. EU:n sisällä kulkevat maksut rinnastetaan kansallisiin maksuihin ja niiden mukana tulee olla maksajan tilinumero ja yksilöllinen tunniste, jonka avulla varainsiirto voidaan jäljittää maksajaan. Maksun lähettävän maksupalvelutarjoajan tulee kuitenkin toimittaa täydelliset tiedot myös EU:n sisäisistä maksuista, jos maksun vastaanottava maksupalvelun tarjoaja niin pyytää. Maksun lähettävä maksupalvelun tarjoaja vastaa siitä, että varainsiirron mukana on asetuksen edellyttämät tiedot maksajasta. Jos varainsiirtoa ei tehdä tililtä, tulee asiakas tunnistaa, jos suoritettava maksu on yli 1

000 euroa. Asetuksen tarkoittamana varainsiirtona pidetään esimerkiksi käteismaksua omalle tilille tai laskun maksamista käteisellä. Maksun vastaanottavalla maksupalvelun tarjoajalla tulee olla käytössään sellaiset järjestelmät ja menettelytavat, että se voi maksu- ja selvitys-järjestelmän kaavan mukaisesti havaita saapuvan maksun prosessoinnin aikana, ovatko maksajan tietoja koskevat kentät täytetty, ovatko kentät täytetty puutteellisesti tai ilmeisen vääriellä tiedoilla. Maksupalvelua tarjoavalla valvottavalla tulee olla toimintapolitiikka ja järjestelmä sekä lähtevien että saapuvien maksujen jatkuvaan seurantaan. Lisäksi valvottavalla tulee olla periaatteet ja sisäiset ohjeet sekä kontrollit myös saapuvien maksujen mahdollisesta hylkäyksestä tai keskeyttämisestä. Jos lähtevä tai saapuva maksu on epäilyttävä, maksupalvelun tarjoajan voi keskeyttää maksun rahanpesulain perusteella ja ilmoittaa siitä rahanpesun selvittelykeskukselle. (Rahoitustarkastus 2008d, 31-32).

8 Rahanpesutapaukset

Rahanpesun selvittelykeskuksen Rahanpesurikokset - tutkimuksessa on käytetty tutkimusaineistona käräjä- ja hovioikeuksien ratkaisemia rahanpesuun liittyviä tapauksia vuodesta 1994 alkaen, jolloin rahanpesu kriminalisoitiin. Rahanpesua koskevat tuomiot ulottuvat aina vuoteen 2002 saakka. Lisäksi rahanpesun selvittelykeskus on ottanut tutkimukseensa mukaan muutaman tuomion myös vuosilta 2003-2006. Tutkimuksessa on käytetty johdonmukaisesti käsitettä rahanpesu, vaikka osassa tapauksista onkin tuomittu vanhan lain kätkemisrikostunnusmerkistön mukaisesti. Rahanpesurikokset - tutkimukseen on otettu mukaan 61 tuomiota, joissa on ollut kaikkiaan 176 syytettyä. Näistä syytteistä 40 on hylätty ja yhdestä syytteestä on luovuttu, joten rahanpesusta on tuomittu yhteensä 137 henkilöä. Tuomituista henkilöistä 53 on saanut rangaistuksen törkeästä rahanpesusta. Ammattimaisesta rahanpesusta ei kuitenkaan ole tuomittu yhtään henkilöä. Annetuista 61 tuomiosta 30:ssä oli esirikoksena huumausainerikos. Myös talousrikokset (muun muassa velallisen petos, velallisen epärehellisyys, veropetos, avustuspetos ja kavallus) olivat esirikoksina useissa tapauksissa. Muita esirikoksia olivat muun muassa pankkiryöstö, kolme anastusta, maksuvälinepetos, petos ja kiskonta. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2007, 1-2).

Valitsimme edellä mainitun Rahanpesurikokset - tutkimuksen rahanpesuun liittyvistä tapauksista neljä tapausta, jotka käsittelemme seuraavaksi. Pyrimme näiden neljän esimerkkitapauksen avulla antamaan selkeän kuvan siitä, minkälaisia rahanpesutapauksia liittyy juuri pankkeihin. Esirikoksina näissä neljässä esimerkkitapauksissa ovat anastus, törkeä varkaus, maksuvälinepetokset sekä törkeä kavallus. Rahanpesurikokset - tutkimuksen tapauksista yleisin rangaistus oli ehdollinen vankeusrangaistus. Törkeissä rahanpesutapauksissa keskimääräinen rangaistus oli 7 kuukautta vankeutta. Seuraavaksi käsittelemissämme tapauksissa 1 ja 2 tuomio on törkeä rahanpesu ja tuomitut ovat saaneet tuomion 6 kuukaudesta 1 vuoteen. Tapauksessa

3 henkilöt tuomittiin ehdolliseen vankeuteen ja tapauksessa 4 syytteet rahanpesusta hylättiin. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2007, 1-2).

8.1 Tapaus 1

Helsingin hovioikeus, 5.10.1999, R 99/1042

Asianomistajan asuntoon on murtauduttu ja sieltä on anastettu erilaista omaisuutta, muun muassa kaksi pankkikorttia tunnuslukuineen. Anastusrikoksen tekijä on jäänyt tuntemattomaksi. Seuraavana päivänä tuntematon henkilö on siirtänyt kahdelta eri pankkiautomaatilta asianomistajan rahoja yhteensä 64 000 markkaa henkilö A:n pankkitilille. Syyttäjän mukaan henkilö A on ottanut vastaan 64 000 mk rahaa, jotka on tiennyt olevan rikoksella hankittua. Henkilö A on nostanut kaikki tililleen tulleet varat pienemmissä erissä puolen vuorokauden kuluessa rahojen siirrosta hänen tililleen. Seuraavana päivänä henkilö A on hävittänyt rahat siirtämällä ne kolmannelle henkilölle. Koska henkilö A on nostanut ja luovuttanut rahat edelleen lyhyen ajan kuluessa, osoittaa hänen menettelynsä tietoisuuden rahan alkuperästä. Kyse ei ole ollut sattumasta, vaan suunnitellusta teosta. Koska kätkemisrikoksen kohteena on ollut erittäin arvokas omaisuus, on sitä pidettävä myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä. Henkilö A on myöntänyt pitäneensä hallussaan kerrottua rahamäärää ja näin syyllistyneensä tuotantumukselliseen kätkemisrikokseen; syytteen törkeästä kätkemisrikoksesta hän on kiistänyt. Henkilö A on toiminut erään henkilön ohjeiden mukaan ja pelännyt henkensä ja turvallisuutensa olevan vaarassa, jos ei menettelisi kyseisen henkilön käskemällä tavalla. Henkilö A ei ole tarkemmin tiennyt, mistä hänen tililleen tulleet rahat ovat olleet peräisin. Käräjäoikeuden mukaan henkilö A:n pankkitilin käyttöön tarvittavien tietojen olemassaolo kyseisellä tuntemattomalla henkilöllä ei voi olla sattumaa. Huomioon ottaen anastuksen, tilisiirtojen ja rahojen noston ajallinen yhteys sekä henkilö A:n oma ilmoitus tuntemattoman henkilön käskystä, on asiassa esitetty riittävä näyttö siitä, että henkilö A on tiennyt rahojen olleen anastusrikoksella saatuja. Rikoksen kohteena ollut rahamäärä on ollut suuri ja sitä on pidettävä törkeänä myös ottaen huomioon siitä ilmenevä suunnitelmallisuus. Henkilö A on tuomittu törkeästä kätkemisrikoksesta (RL 32:2) 6 kuukauden vankeusrangaistukseen [yhdyskuntapalvelua 140 tuntia]. Hovioikeus ei ole muuttanut käräjäoikeuden tuomiota. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2007, 40).

8.2 Tapaus 2

Helsingin hovioikeus, 7.11.2003, R 03/536

Esirikoksina olivat törkeä varkaus ja kaksi maksuvälinepetosta. Henkilö B on ottanut huostaansa ja välittänyt edelleen sellaisia varoja, joiden on tiennyt olevan rikoksella hankittua. Hän

on antanut oman tilinumeronsa tuntemattomaksi jääneelle henkilölle, jotta tämä henkilö voisi siirtää henkilö B:n tilille rikoksella saatuja rahoja. Henkilö B:n tilille on siirretty neljällä eri kerralla yhteensä 10 920 euroa henkilö C:n tililtä ilman henkilö C:n lupaa. Siirto on suoritettu puhelimitse käyttäen henkilö C:ltä anastettuja päätepankin käyttäjätunnusta ja tunnuslukua. Henkilö B on nostanut tililleen tulleita henkilö C:n rahoja 8 650 euroa. Henkilö B on pitänyt nostamistaan rahoista 4 000 euroa itsellään ja luovuttanut loput tuntemattomaksi jääneelle henkilölle. Kätkemisrikoksen kohteena oli erittäin suuri omaisuus, ja rikos oli myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Henkilö B myönsi ottaneensa huostaansa ja välittäneensä edelleen henkilö C:n tililtä luvatta nostettua rahaa. Käräjäoikeus tuomitsi henkilö B:n muun muassa törkeästä kätkemisrikoksesta (RL 32:2§) 1 vuoden vankeusrangaistukseen. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden tuomiota. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2007, 63).

8.3 Tapaus 3

Turun käräjäoikeus, 14.4.2005, R 05/621

Esirikoksena oli törkeä varkaus. Henkilöt D ja E ovat ottaneet vastaan ja tallettaneet rikoksella hankittua omaisuutta peittääkseen tai häivyttääkseen omaisuuden laittoman alkuperän siten, että henkilöt D ja E ovat ottaneet vastaan henkilö F:ltä anastettuja seteleitä kumpikin 5 000 euron arvosta. Rahojen laittoman alkuperän peittääkseen henkilöt D ja E ovat vaihtaneet rahat pankissa suuremmiksi seteleiksi siten, että ovat tallettaneet anastetut pienemmät setelit tileilleen ja nostaneet vastaavat summat välittömästi isompina seteleinä ja antaneet myöhemmin suurimman osan näistä rahoista henkilö F:n käytettäväksi. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2007, 66).

Käräjäoikeus ei ole pitänyt uskottavana vastaajien kertomusta siitä, että kyseessä olisivat olleet heidän säästönsä, sillä molemmilla on ollut pienet tulot ja on epäuskottavaa, että he olisivat pystyneet säästämään yhteensä 10 000 euroa. Tämän lisäksi käräjäoikeus on pitänyt epäuskottavana kertomusta myös siltä osin, että vastaajat olisivat halunneet vaihtaa säästämänsä pienemmät setelit isoimmiksi ja heti sen jälkeen käyttäneet niistä huomattavan osan ja erityisesti tuloihin nähden suuren summan hankkimatta kuitenkaan mitään erityistä. Käräjäoikeus on katsonut, että vastaajien menettely ja henkilö F:n taloudellinen tilanne huomioon ottaen henkilöiden D ja E on täytynyt tietää tai heidän olisi pitänyt osata varoa rahojen laittonta alkuperää ja näin ollen henkilöt D ja E ovat toimineet törkeästä huolimattomuudesta vastaanottaessaan käteiset rahat. Henkilöt D ja E tuomittiin tuottamuksellisesta rahanpesusta 60 päiväksi ehdolliseen vankeuteen. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2007, 66-67).

8.4 Tapaus 4

Rovaniemen hovioikeus, 7.4.2006, R 05/1160

Esirikoksena oli törkeä kavallus. Henkilö G on ottanut vastaan, käyttänyt ja luovuttanut rikoksella hankittuja varoja peittääkseen tai häivyttääkseen varojen tai niiden sijaan tulleiden varojen laittoman alkuperän siten, että henkilö G on ottanut vastaan rahaa ainakin 4 622 euron arvosta henkilö H:lta, siten, että henkilö H oli tehnyt tilisiirron henkilön G tilille ja tämän jälkeen henkilö G on nostanut rahat käteisnostoina ja antanut takaisin henkilö H:lle. Tapauksessa oli pohdittavana kysymys siitä, oliko henkilö G tiennyt rahojen laittomasta alkuperästä ja siitä, että onko henkilö H:lla tarkoituksena ollut peittää tai häivyttää laitton alkuperä. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2007, 67).

Käräjäoikeus on pitänyt uskottavana sekä henkilö H:n että henkilö G:n kertomusta siitä, että rahojen siirto henkilö G:n tilille on johtunut siitä, että henkilö H:n tililtä on saanut tehdä vain rajallisen määrän nostoja, eikä henkilö H näin ollen ole tililtä enää voinut rahaa nostaa, koska henkilö H:n tiliotteiden mukaan henkilö H on tehnyt tililtään jatkuvia käteisautomaattinostoja. Tämän lisäksi henkilö G on kertonut tienneensä henkilö G:n saaneista perintörahoista, jonka perusteella henkilö G:n ei ole voitava katsoneen menetelleen törkeästä huolimattomuudesta, kun hän on jättänyt selvittämättä rahojen alkuperän ottaessaan ne vastaan, eikä hänen voida tämän näytön perusteella katsoa ottaneen vastaan, käyttäneensä ja luovuttaneensa rahat peittääkseen tai häivyttääkseen henkilö H:n kavaltamien varojen laittoman alkuperän. Käräjäoikeus hylkäsi syytteen rahanpesusta sekä vaihtoehtoisen syytteen tuottamuksesta rahanpesusta. Syyttäjä valitti tuomiosta Rovaniemen hovioikeuteen, mutta hovioikeus totesi, että ratkaisun muuttamiseen ei ilmennyt aihetta, eikä käräjäoikeuden tuomiota näin ollen muutettu. (Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2007, 67).

Lähteet

Kirjat ja vastaavat painetut julkaisut

Nooa Säästöpankki Osavuosisikatsaus 2008. Helsinki.

Nooa Säästöpankki Vuosikertomus 2007. Helsinki.

Sahavirta, R. 2008. Rahanpesu rangaistavana tekona. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu A-sarja N:o 286. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Lait ja asetukset

FINLEX 1889. Rikoslaki 19.12.1889/39.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

FINLEX 2003. Sisäasiainministeriön asetus rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä 23.10.2003/890. <http://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/2003/20030140.pdf>

FINLEX 2008. Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä 18.7.2008/503. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080503>

Sähköiset lähteet

Asianajajaliitto 2009. Uuden rahanpesulain vaikutukset asianajotoiminnassa. Viitattu 12.2.2009. <http://www.asianajajaliitto.fi/uploads/ksxu4bntv2fbz1k.pdf>

Euroopan komissio 2008. Rahanpesu kuriin. Viitattu 9.2.2009.

http://ec.europa.eu/finland/news/press/101/10885_fi.htm

Finanssialan Keskusliitto 2008a. Viitattu 21.1.2009.

<http://www.pankkiyhdistys.fi/asp/system/empty.asp?P=2295&VID=default&SID=250436830228524&S=0&C=26518>

Finanssialan Keskusliitto 2008b. Viitattu 21.1.2009.

<http://www.fkl.fi/asp/system/empty.asp?P=2295&VID=default&SID=263762577893667&S=1&A=closeall&C=29300>

Finanssialan Keskusliitto 2009. Finanssiala. Viitattu 9.2.2009.

<http://www.fkl.fi/asp/system/empty.asp?P=2321&VID=default&SID=263762577893667&S=0&C=25305>

Finanssivalvonta 2009. Tietoa Finanssivalvonnasta. Tulostettu 28.1.2009.

<http://www.finanssivalvonta.fi/>

Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2009. Rahanpesun torjunnan parhaat käytännöt. Tulostettu 17.1.2009.

[http://www.poliisi.fi/intermin/images.nsf/files/111880F83D17EDF3C2256E36002E3A0B/\\$file/Rahanpesun+torjunnan+parhaat+k%C3%A4yt%C3%A4nteet.pdf](http://www.poliisi.fi/intermin/images.nsf/files/111880F83D17EDF3C2256E36002E3A0B/$file/Rahanpesun+torjunnan+parhaat+k%C3%A4yt%C3%A4nteet.pdf)

Keskusrikospoliisi/Rahanpesun selvittelykeskus 2007. Rahanpesurikokset oikeuskäytännössä IV. Tulostettu 17.1.2009.

[http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/pages/191A5206D953173DC22574F4004852C6/\\$file/Rahanpesurikokset+oikeusk%C3%A4yt%C3%A4nn%C3%B6ss%C3%A4+IV.pdf](http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/pages/191A5206D953173DC22574F4004852C6/$file/Rahanpesurikokset+oikeusk%C3%A4yt%C3%A4nn%C3%B6ss%C3%A4+IV.pdf)

Keskusrikospoliisi 2008a. Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2007. Tulostettu 17.1.2009.

[http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/files/Rahanpesun_selvittelykeskus_vuosikertomus_2007/\\$file/Rahanpesun_selvittelykeskus_vuosikertomus_2007.pdf](http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/files/Rahanpesun_selvittelykeskus_vuosikertomus_2007/$file/Rahanpesun_selvittelykeskus_vuosikertomus_2007.pdf)

- Keskusrikospoliisi 2008b. Rahanpesun selvittelykeskuksen puolivuositarkastus 2008. Tulostettu 17.1.2009.
[http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/files/RAP_puolivuotiskatsaus%202008/\\$file/RAP_puolivuotiskatsaus%202008.pdf](http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/files/RAP_puolivuotiskatsaus%202008/$file/RAP_puolivuotiskatsaus%202008.pdf)
- Keskusrikospoliisi 2009. Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2008. Tulostettu 12.2.2009.
[http://www.poliisi.fi/poliisi/bulletin.nsf/bydate/CE15CD53BAC0EE61C225755B0040F6E5/\\$file/RAP_Vuosikertomus%202008.pdf](http://www.poliisi.fi/poliisi/bulletin.nsf/bydate/CE15CD53BAC0EE61C225755B0040F6E5/$file/RAP_Vuosikertomus%202008.pdf)
- Nooa Säästöpankki 2009a. Pankin esittely. Viitattu 17.1.2009.
<https://www.saastopankki.fi/VerkkopalvelutWeb/portaali/index.jsp?sivu=pankinesittely>
- Nooa Säästöpankki 2009b. Nooa Säästöpankin liiketoiminta eteni suotuisasti poikkeuksellisesta toimintaympäristöstä huolimatta. Viitattu 9.2.2009.
<https://www.saastopankki.fi/VerkkopalvelutWeb/index.jsp?B=4405>
- Poliisi 2009. Rahanpesuepäilyistä ennätysmäärä ilmoituksia. Viitattu 12.2.2009.
<http://www.polis.fi/poliisi/krp/home.nsf/headlinesfin/D280C8A99CF4C32DC225755B0040F6E5?opendocument>
- Rahoitustarkastus 2005. Määritelmiä: rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen. Viitattu 17.1.2009.
http://www.rata.bof.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/maaritelmiä_rahanpesu_ja_terrorismin_rahottaminen.htm
- Rahoitustarkastus 2007a. Asiakastietojen säilyttäminen. Viitattu 18.2.2009.
http://www.rata.bof.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/Asiakastietojen_sailyttaminen/etusivu.htm
- Rahoitustarkastus 2007b. Huolellinen toiminta. Viitattu 18.2.2009.
http://www.rata.bof.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/Huolellinen_toiminta/etusivu.htm
- Rahoitustarkastus 2007c. Jos epäilet rahanpesua. Viitattu 18.2.2009.
http://www.rata.bof.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/Jos_epailet_rahanpesua/etusivu.htm
- Rahoitustarkastus 2007d. Milloin asiakas on tunnistettava. Viitattu 21.1.2009.
http://www.rata.bof.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/Asiakkaan_tunnistaminen_ja_tunteminen/Milloin_tunnistettava/etusivu.htm
- Rahoitustarkastus 2007e. Milloin tunnistamisesta voidaan poiketa. Viitattu 18.2.2009.
http://www.rata.bof.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/Asiakkaan_tunnistaminen_ja_tunteminen/Milloin_tunnistamisesta_voidaan_poiketa/etusivu.htm
- Rahoitustarkastus 2007f. Sisäinen ohjeistus ja koulutus. Viitattu 17.1.2009.
http://www.rata.bof.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/Sisainen_ohjeistus_ja_koulutus/etusivu.htm
- Rahoitustarkastus 2007g. Terrorismin rahoituksen estäminen. Viitattu 18.2.2009.
http://www.rata.bof.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/Terrorismin_rahottaminen/etusivu.htm
- Rahoitustarkastus 2007h. Tunnistaminen ja tunnistamisasiakirjat. Viitattu 21.1.2009.
http://www.rata.bof.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/Asiakkaan_tunnistaminen_ja_tunteminen/Tunnistaminen_ja_tunnistamisasiakirjat/etusivu.htm

Rahoitustarkastus 2007i. Voimassa olevat säännökset. Viitattu 17.1.2009.

http://www.rata.bof.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/Saannokset/etusivu.htm

Rahoitustarkastus 2008a. Asiakkaan tunteminen - rahanpesun, terrorismin rahoittamisen sekä markkinoiden väärinkäytön estäminen - standardin 2.4 muuttaminen. Viitattu 24.2.2009.

http://www.rata.bof.fi/Fin/Tiedotus/Lausuntopyynnot/7_2008.htm

Rahoitustarkastus 2008b. Rahanpesun estäminen. Viitattu 17.1.2009.

http://www.rata.bof.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/etusivu.htm

Rahoitustarkastus 2008c. Standardi 2.4. Asiakkaan tunnistaminen ja tunteminen - rahanpesun, terrorismin rahoituksen sekä markkinoiden väärinkäytösten estäminen. Tulostettu 28.1.2009.

Rahoitustarkastus 2008d. Standardiluonnos 2.4. Asiakkaan tunteminen - rahanpesun, terrorismin rahoittamisen sekä markkinoiden väärinkäytön estäminen. Tulostettu 28.1.2009.

http://www.rata.bof.fi/NR/rdonlyres/40569796-CF76-488F-8C26-88B48CD05CA4/0/L07_2008Liite1.pdf

Sisäasiainministeriö 2003. Sisäasiainministeriön asetus rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä. Viitattu 12.2.2009.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/2003/20030140.pdf>

Suomen Pankki 2008. Finanssivalvonta aloittaa 1.1.2009, johtokunta ja vt. johtaja nimitetty, johtajan virka avoimeksi. Viitattu 28.1.2009.

http://www.suomenpankki.fi/fi/suomen_pankki/ajankohtaista/tiedotteet/2008/tiedote34_2008.htm

Säästöpankki 2009. Säästöpankki puhuu elämän rikkauden puolesta. Viitattu 21.1.2009.

<https://www.saastopankki.fi/VerkkopalvelutWeb/portaali/index.jsp?sivu=pankinesittely>

Talouhallintoliitto 2008. Uusi rahanpesulaki tulee voimaan 1.8. Viitattu 17.1.2009.

<http://www.talouhallintoliitto.fi/?x1745=194890>

Talousrikos 2009. Rahanpesurikokset. Viitattu 8.2.2009.

<http://www.talousrikos.fi/tietoa/rahanpesurikokset/>

Ulkoasiainministeriö 2008. OECD. Viitattu 9.2.2009.

<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=15291>

Yle Uutiset 2008. Rahanpesuilmoitusten määrä räjähtänyt. Viitattu 17.1.2009.

http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2008/09/rahanpesuilmoitusten_maara_rajautunut_319212.html

Muut lähteet

Nooa Säästöpankki 2008. Pankkiliiketoiminnan sisäiset ohjeet.

Nooa Säästöpankki 2009c. Pankin turvallisuuspäällikön haastattelu 16.2.2009. Nooa Säästöpankki Oy. Helsinki.

Kuviot

Kuvio 1: Esirikokset	14
Kuvio 2: Keskusrikospoliisin, Rahanpesun selvittelykeskuksen vastaanottamat ilmoitukset vuosina 1998 - 2008	25
Kuvio 3: Ilmoittajatahot rahanpesuun liittyvissä ilmoituksissa	26
Kuvio 4: Ilmoitukset epäilyttävistä liiketoimista ja esitutkintaan siirretyt ilmoitukset vuosina 2000-2008	28
Kuvio 5: Rahanpesun selvittelyprosessi	29
Kuvio 6: Riskien hallinta ja jatkuva seuranta	45
Kuvio 7: Esimerkki asiakkaan tuntemiseen liittyvästä riskiluokittelusta	46

Liitteet

Liite 1 Haastattelurunko	58
Liite 2 Suomen Pankkiyhdistys - Selvitys varojen alkuperä	59

Haastattelurunko

Oletetaan, että Nooan konttorissa työskentelevä palveluneuvoja epäilee, että asiakkaan tilille tallettamat rahat ovat alkuperältään rikoksella hankittuja.

1. Miten ilmoitus rahanpesuepäilystä tehdään? Onko ilmoituksen tekoa varten olemassa jokin valmis lomake?
2. Kenelle Nooassa palveluneuvojan tulee ilmoittaa epäilyistään?
3. Mihin ilmoitus menee tästä eteenpäin? Minkälaiset ovat jatkotoimet?

Muita kysymyksiä

1. Miten Nooan henkilökuntaa koulutetaan liittyen rahanpesuun?
2. Kuka on Nooan yhteyshenkilö/-henkilöt rahanpesuasioissa?
3. Kuinka paljon rahanpesuilmoituksia Nooassa tehdään vuodessa? Minkälaisia ilmoitukset ovat ja minkälaisiin tapauksiin ilmoitukset liittyvät?
4. Kuinka paljon rahanpesutapauksia Nooassa on ollut koko pankin historian aikana? Voitko kertoa jonkin esimerkkitapauksen?
5. Onko Nooan historian aikana ollut tapauksia, joissa työntekijä on laiminlyönyt Rahanpesulaissa määritellyt velvollisuudet ja joutunut vahingonkorvausvastuuseen?

Suomen Pankkiyhdistys

SELVITYS
VAROJEN ALKUPERÄ

HENKILÖ- TIEDOT	Sukunimi, etunimet		
	Henkilötunnus	Ulkomaalaisen syntymäaika	Puhelinnumero (myös suuntanumero)
	Osoite (katu, kaupunki, valtio)		
	Henkilö toimii ☐ omasta puolestaan ☐ toisen puolesta, kenen: ☐ alla mainitun yrityksen tai yhteisön puolesta		
YRITYKSEN TAI YHTEISÖN TIEDOT	Yrityksen tai yhteisön nimi		
	Y-tunnus	Osoite (katu, kaupunki, valtio)	
	Kaupparekisterinno tai vast.		
	Liiketoiminnan laatu ja laajuus (toimiala, toimialue, liikevaihto ym.)		
KÄYTETTÄVÄ PANKKI- PALVELU	☐ Talletus ☐ Valuutanvaihto ☐ Arvopaperikauppa ☐ Kotimaan maksujenvälitys ☐ Muu, mikä: ☐ Ulkomaan maksujenvälitys		
	TIEDOT VAROJEN ALKU- PERÄSTÄ	Varojen määrä	Mistä varat ovat peräisin (oikeustoimen laatu, esim. kauppa, lahja, perintö, velka)
		Keneltä varat ovat peräisin (oikeustoimen toisen osapuolen nimi ja yhteystiedot)	
	SELVITYKSEEN LIITTYVÄ KIRJALLINEN AINEISTO	☐ Kauppa-, vaihto- tai muu saantokirje ☐ Velka- tai muu sopimusasiakirja ☐ Valtakirja ☐ Viranomaisen lupa ☐ Lahja- tai perinnönjakokirja ☐ Yrityksen tuoreimmat tilinpäätöstiedot ☐ Selvitys varojen nostosta toisesta pankista ☐ Rekisteriote tai vast. ote ☐ Muu saantokirja, mikä: ☐ Selvitys oikeustoimen toisesta osapuolesta ☐ Muu saantokirja, mikä:	
SELVITYKSEN ANTAJA		Päiväys	Alekirjoitus ja nimenselvitys
		TUNNISTUS	☐ Ajokortti ☐ Passi ☐ Poliisiviranomaisen antama henkilökortti ☐ Kuvallinen KELA-kortti ☐ Kuvallinen pankkikortti ☐ Selvityksen vastaanottajan henkilökohtaisesti tuntema
Asiakirjan nro, antopäivä / päättymispäivä, myöntänyt viranomainen:			
SELVITYKSEN VASTAAN- OTTAJA	Pankki ja konttori	Puhelinnumero	
	Toimihenkilön allekirjoitus ja nimenselvitys		

Pankki täyttää